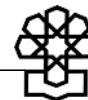

۱۷. امنیت اقتصادی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۱	مقدمه .....
۲	۱. تعریف واژگان مرتبط با امنیت .....
۸	۲. نهادها و دولت و نقش آن‌ها در ایجاد و تأمین امنیت اقتصادی.....
۱۲	۳. بررسی اثر امنیت اقتصادی بر برخی از متغیرهای اقتصادی.....
۱۸	۴. معرفی شاخص‌های امنیت اقتصادی و مؤسسات بین‌المللی منتشرکننده آن‌ها.....
۲۲	۵. قوانین مرتبط با امنیت اقتصادی.....
۲۸	۶. دستگاه‌های تأمین‌کننده یا مرتبط با امنیت در کشور.....
۳۱	۷. وضعیت برخی از شاخص‌های امنیت در ایران و سایر کشورها.....
۳۴	۸. منابع و مراجع مهم امنیت.....
۳۵	منابع و مأخذ.....

با نمایندگان مردم در مجلس هشتم ۱۷. امنیت اقتصادی

چکیده

امنیت اقتصادی ایجاد و تثبیت یک بستر برای انجام فعالیت‌های اقتصادی است که بدون وجود آن عملاً فعالیت‌های اقتصادی شکل سالم خود را از دست داده و تخصیص بهینه منابع صورت نمی‌پذیرد. یکی از بخش‌های مهم امنیت اقتصادی، امنیت سرمایه‌گذاری است که اقتصاد ایران تا حدود زیادی با فقدان این مقوله مواجه است. بنابراین امنیت اقتصادی و سایر ابعاد امنیت و شناسایی متغیرهای اثرگذار بر آن‌ها و همچنین شناسایی متغیرهایی که از امنیت تأثیر می‌پذیرند، یکی از بحث‌های مهمی است که باید مورد توجه تصمیم‌گیران در کشور قرار گیرد. در این گزارش به بررسی تعاریف مرتبط با امنیت و به‌ویژه امنیت اقتصادی پرداخته و سپس نقش نهادها و دولت در ایجاد و تأمین امنیت اقتصادی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. ارزیابی متغیرهای تأثیرگذار بر امنیت و متغیرهای تأثیرپذیر از آن، بخش دیگری از گزارش را تشکیل می‌دهد. در ادامه قوانین مرتبط با امنیت در کشور معرفی شده و لوايح و طرح‌های مهم در دست بررسی مجلس هفتم شورای اسلامی معرفی شده‌اند. در نهایت به برخی از دستگاه‌ها و نهادهای تأثیرگذار بر امنیت و به‌ویژه امنیت اقتصادی اشاره می‌شود و چند منبع مهم برای امنیت معرفی می‌شود.

مقدمه

ایجاد و حفظ امنیت از زمان انتشار کتاب ثروت ملل آدام اسمیت^۱ در سال ۱۷۷۶، که علم اقتصاد، به‌صورت یک علم مستقل در میان سایر علوم مطرح شد، جایگاه خود را در متون اقتصادی باز کرد. آدام اسمیت از امنیت به عنوان یک نوع کالای عمومی یاد کرده و تأمین و حفظ آن را یکی از وظایف اصلی دولت‌ها می‌داند. آدام اسمیت اشاره کرده است امنیت در دو سطح امنیت داخلی و امنیت بین‌المللی قابل تعریف است و هدف در هر دو سطح، حفظ امنیت برای شهروندان یک کشور است که تأمین آن‌ها از نظر اقتصاددانان کلاسیک بر عهده دولت است.

امنیت به‌طور عام دربردارنده وجوه متفاوتی همچون امنیت اقتصادی، امنیت سیاسی، امنیت نظامی، امنیت اجتماعی، امنیت فرهنگی، امنیت زیست محیطی و ... است، که هر کدام از آن‌ها در

1. Adam Smith.

تأمین امنیت عمومی نقش ویژه‌ای دارند. آنچه در آغاز در بحث امنیت مطرح می‌شود، فراغت از جنگ و درگیری مسلحانه و برخوردهای خشونت‌آمیز نظامی و در نهایت دستیابی به صلح بود. با این تصور، تهدید نظامی مهم‌ترین عامل بر هم زننده امنیت به شمار می‌رود و به تبع آن مهم‌ترین وظیفه دولت‌ها، افزایش قدرت نظامی و توان دفاعی بود. با وجود همه اهمیتی که امنیت نظامی داراست. این بعد از امنیت، اهمیت درجه اولی خود را از دست داده و به جای آن امنیت همه‌جانبه و از جمله امنیت اقتصادی و فرهنگی بالاترین درجه اهمیت را به خود اختصاص داده است. با وجود این، افزایش قدرت دفاعی کشورها همچنان حائز اهمیتی بالاست. در این گزارش به تعریف امنیت و واژه‌های مرتبط با آن پرداخته شده است و به دلیل گرایش خاص تحقیق روی امنیت اقتصادی، متغیرهای اثرگذار بر آن و نیز متغیرهای اقتصادی که از آن تأثیر می‌پذیرند مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته‌اند.

معرفی نهادهای مرتبط با بحث امنیت اقتصادی در کشور و همچنین مؤسسات بین‌المللی که شاخص‌های امنیت اقتصادی را برای کشورها محاسبه و کشورها را بر آن اساس رتبه‌بندی می‌کنند و همچنین قوانین و مقررات موجود در کشور و لوایح و طرح‌های مرتبط با آن، از دیگر بخش‌های گزارش است. در انتها نیز به برخی از منابع موجود در بحث امنیت اقتصادی که اهمیت بیشتری دارند پرداخته شده است.

۱. تعریف واژگان مرتبط با امنیت

۱-۱. امنیت^۱

۱. امنیت از جمله مفاهیم بسیطی است که ارائه تعریفی از آن به سادگی میسر نیست. در متون و کتاب‌های مختلف، تعاریف متفاوتی از امنیت ارائه شده است. در امان بودن، آرامش و آسودگی،^۲ اطمینان و آرامش خاطر و بی‌خوفی و در امان بودن در فرهنگ لغت دهخدا.

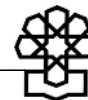
۲. در فرهنگ وبستر^۳ امنیت به معنی آزاد بودن از شک و ابهام، اطمینان داشتن، آزاد بودن از ترس و خطر، اعتماد داشتن، حصول اطمینان از پرداخت حاصل کار و مطالبات، ایفای به تعهدات و تضمین داشتن تعریف شده است.

۳. امنیت عبارتست از: رها بودن از خطر یا ترس، هرگاه فرد، سازمان، دولت یا جامعه‌ای واقعاً از خطر موردنظر رها یا در مقابل آن حفاظت شده باشد گفته می‌شود آن فرد، سازمان، دولت یا جامعه

1. Security.

۲. فرهنگ عمید، ص ۲۷۵.

3. Webster.

از امنیت برخوردار است. در این تعریف، عینی بودن^۱ پدیده امنیت مدنظر است. در حالی که در برخی از تعاریف امنیت، بر ادراکی و ذهنی بودن^۲ آن تأکید شده است. بر این اساس، رها بودن واقعی از خطر، مبین امنیت نیست، بلکه در صورتی که فرد، سازمان، دولت یا جامعه‌ای احساس رها بودن از خطری را داشته باشد، نسبت به آن خطر از امنیت برخوردار است. به عبارت دیگر در این تعریف، امنیت بیش از آنکه مقوله‌ای قابل تعریف باشد، پدیده‌ای ادراکی و احساسی است. یعنی این اطمینان باید در ذهن توده مردم، دولتمردان و زمامداران و تصمیم‌گیران به وجود آید که برای ادامه زندگی بدون دغدغه، امنیت لازم وجود دارد. اما تعیین درجه و مرتبه‌ای برای تثبیت چنین امنیتی، شاید هرگز امکان‌پذیر نباشد و به همین جهت امنیت یک وضعیت نسبی است. یعنی هرگز فرد در معیار خرد و کشور در مقیاس کلان نمی‌تواند مدعی برخورداری از امنیت صددرصد باشد.

۲-۱. ناامنی

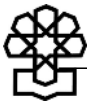
اگر امنیت را حالتی بدانیم که تهدید و خطر مصون بودن را القا کند، ناامنی حالتی است تهدیدآمیز که در معرض خطر بودن را القا می‌کند. خطر یا همان عاملی که وجودش سلب‌کننده امنیت است، هر عامل یا وضعی را در بر می‌گیرد که مخل بر وجود و کمالات آن باشد و نیازها، کمبودها، نقصان‌ها و اختلال‌ها را افزایش دهد یا از اساس ایجاد کند. پس ناامنی حالتی است همراه با خطر و خطر عاملی است در جهت بر هم زدن تعادل حیاتی، روانی و اجتماعی برای شخص یا گروه جامعه. خطر عاملی است که دارایی‌های انسان، گروه و جامعه را از آن‌ها سلب می‌کند و کمالات و توانایی‌های آن‌ها را نابود می‌کند، یا حداقل کاهش می‌دهد.^۳

۳-۱. تقسیم‌بندی امنیت

باری بوزان امنیت اجتماعات بشری را به پنج مقوله تقسیم‌بندی می‌کند که عبارتند از: امنیت نظامی، امنیت اقتصادی، امنیت اجتماعی، امنیت زیست محیطی، امنیت سیاسی. هر یک از وجوه پنجگانه فوق به نوبه خود قابل تقسیم‌بندی هستند و در یک تقسیم‌بندی می‌توان شاخه‌ها و زیرشاخه‌های مختلف امنیت را به تصویر کشید. به عنوان مثال امنیت اجتماعی به امنیت فرهنگی، امنیت مذهبی، امنیت قومی، امنیت نژادی و ... قابل تقسیم است. همچنین امنیت اقتصادی را می‌توان به امنیت شغلی، امنیت مصرف، امنیت سرمایه‌گذاری، امنیت در مالکیت و ...

1. Objective.
2. Subjective.

۳. صدیق اورعی، غلامرضا، «تأثیر عوامل ساختاری بر پدیده امنیت یا ناامنی اجتماعی»، مجموعه مقالات همایش توسعه و امنیت ملی، ۱۳۷۶، جلد ۱.

تقسیم‌بندی کرد.

هر یک از جنبه‌های امنیت، تأثیر خاصی بر امنیت جوامع انسانی دارند، به طوری که عدم وجود هر کدام از آن‌ها منجر به ناامنی در جامعه می‌شود. از نظر تأثیرگذاری و تقدم و تأخر نمی‌توان گفت کدام یک از جنبه‌های فوق بر دیگری تفوق دارد. به عبارت دیگر جایگاه آن‌ها در طی زمان ثابت باقی نمی‌ماند، به طوری که در یک دوره خاص از زمان ممکن است امنیت اقتصادی از امنیت اجتماعی مهم‌تر باشد، ولی در یک دوره زمانی دیگر با شرایط متفاوت، درجه‌بندی آن‌ها کاملاً فرق کند. در دنیای امروز که هدف غایی حکومت‌ها افزایش رفاه و دستیابی به شاخص‌های توسعه است، به نظر می‌رسد امنیت اقتصادی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار باشد، در حالی که در دهه‌های پایانی نیمه اول قرن بیستم یعنی در دوران جنگ‌های اول و دوم جهانی، امنیت نظامی از اهمیت بیش‌تری در میان سایر جنبه‌های امنیت، برخوردار بوده است.

۴-۱. امنیت اقتصادی^۱

۱. در فرهنگ وبستر، امنیت اقتصادی به صورت زیر تعریف شده است:

آزادی از هر نوع ترس، شک و ابهام در بی‌اجرا ماندن تعهدات و مطالبات و در عین حال حصول اطمینان از برخورداری از ثمرات فعالیت‌هایی که در زمینه تولید ثروت و توزیع و مصرف آن صورت می‌گیرد.^۲

تعاریف مختلف دیگری نیز از امنیت اقتصادی در متون مختلف ارائه شده است که عبارتند از:^۳

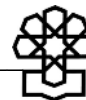
۲. امنیت اقتصادی رسیدن به شرایط مورد لزومی است که بهبود نسبی بلندمدت در بهره‌وری سرمایه و نیروی کار و در نتیجه استاندارد بالای زندگی و رسیدن به محیط مساعد تجاری پویا، امن و مناسب برای نوآوری، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و رشد اقتصادی پایدار را تشویق کند.
۳. امنیت اقتصادی یعنی فراهم کردن فضای حقوقی، اجتماعی و سیاسی که در چارچوب آن، طرح‌های سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اقتصادی بتوانند از آغاز اجرا تا مرحله بهره‌وری و از مرحله بهره‌وری تا پایان کار بدون اخلاف و آشفتگی بیرونی عمل کنند.
۴. امنیت اقتصادی مجموعه‌ای از شرایط، عوامل و ساختارهای اجتماعی است که باعث دلگرمی، آسایش خیال، شوق و ذوق مردم به کار و کوشش، فعالیت و امید به آینده می‌شود.

---

1. Economic Security.

۲. چینی، حبیب، «امکانات، محدودیت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات در برابر امنیت اقتصادی» مجموعه مقالات همایش راهکارهای توسعه امنیت اقتصادی، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، چاپ اول، ۱۳۸۲، ص ۱۰.

۳. قاسمیان، سلیمان، «نگاهی به مفهوم امنیت اقتصادی و نقش آن در توسعه اقتصادی»، مجموعه مقالات همایش راهکارهای توسعه امنیت اقتصادی، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، چاپ اول، ۱۳۸۲، ص ۹۵.

۵. امنیت اقتصادی چارچوب نهادینه‌ای از شرایط سیاسی، اجتماعی و حقوقی است که اعتماد پس‌اندازکنندگان و سرمایه‌گذاران را جلب کرده، امنیت جانی افراد و امنیت حقوقی معاملات را افزایش می‌دهد.^۱

۶. امنیت اقتصادی وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار در زمان حال و افقی معلوم و روشن از آینده است، به طوری که فرد، جامعه، سازمان و دولت بر اثر وجود آن احساس رهایی از خطر کرده و در آن وضعیت به طور بهینه می‌توانند به تولید، توزیع و مصرف ثروت بپردازند. به عبارت دیگر، یک جامعه را می‌توان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته باشد و خانوارها و بنگاه‌ها، که از مهم‌ترین نهادهای اقتصاد و بازار هستند، بتوانند در یک محیط رقابتی سالم با میزان اطلاعات یکسان به بهینه کردن رفتار خود بپردازند.^۲

۵-۱. امنیت از دیدگاه امام خمینی (ره)

در آرای امام خمینی، امنیت، تعریف نشده است، اما گزاره‌هایی در اهمیت و ضرورت امنیت وجود دارد. ایشان امنیت را یک نعمت تلقی کرده است و در موارد متعددی آن را می‌ستایند. از جمله در یک مورد ضمن مقایسه با نظام پهلوی، معتقد است در نظام جمهوری اسلامی امنیت مردم به خوبی تأمین شده و دوران ناامنی و هراس مردم و نخبگان از حکومت و نهادهای منتسب به آن، خاتمه یافته است:

اینهایی که پنجاه و چند سال زیر شکنجه صبر کردند، حالا آزاد شدند. حالا دیگر خوف اینکه کسی بیاید بی‌خود بگیردشان ندارند. خوف اینکه یک نظامی بیاید بزند تو سرشان ندارند. یک نعمت بزرگی که خداوند تعالی به شما عنایت فرموده است که در منزلتان راحت می‌خواهید، ترس از سازمان امنیت ندارید، ترس از ارتش ندارید، ترس از حکومت ندارید.^۳

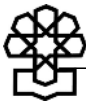
در موارد مشابه دیگری نیز ایشان این مقایسه را انجام داده و بر این نکته تأکید کرده است که دولت در خدمت مردم است و از زورگویی و استبداد، که منشأ اصلی ناامنی و هراس و ترس عمومی در یک جامعه به شمار می‌رود، خبری نخواهد بود.

در این دیدگاه، امنیت برای مردم است و در خدمت مردم است و دولت موظف است ابزارهای ناامنی و تهدید را از جامعه بزدايد و در تأمین امنیت و تأمین سلامت و بهداشت روانی و ذهنی و

1. Fabricius, Michael, "The Impact of Economic Security on Bank Deposite and Investment "IMF Working Paper, 1998, P.4.

۲. برومند، شهزاد، «امنیت اقتصادی در ایران و کشورهای منتخب و وضعیت شاخص‌های آن»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۶، ص ۲۳.

۳. صحیفه امام، ۱۳۵۷، ج ۶، ص ۲۵۶، ۳۹۵ و ج ۹، ص ۲۳۵.

فیزیکی افراد و گروه‌ها تلاش وافر کند. این مسئله می‌تواند موجبات اعتماد و اطمینان مردم به حکومت و نیز مشروعیت آن را افزایش دهد و تهدیدات داخلی و خارجی حکومت را بی‌اثر کند.^۱

۶-۱. دوراهی یا تنگنای امنیت

تنگنای امنیتی یا دوراهی امنیت، وضعیتی است که تلاش‌های یک دولت برای افزایش امنیت به شکل تناقض‌آمیزی موجب افزایش امنیت دولت دیگر خواهد شد. در این وضعیت هر دو بازیگر با وجود اینکه ممکن است قصد تهدید طرف مقابل را نداشته باشند خود را در کلافی از خصومت در حال افزایش، گرفتار می‌کنند.^۲

۷-۱. امنیت تعاونی

امنیت تعاونی، فعالیت مشترک مجموعه‌ای از کشورها با نیت کاستن از احتمال جنگ یا پیامدهای آن در صورت وقوع است. این فعالیت نباید علیه هیچ کشور خاص یا گروهی از کشورها انجام شود.^۳

۸-۱. نااطمینانی و ریسک و تفاوت آن‌ها با ناامنی

نااطمینانی به شرایطی اطلاق می‌شود که احتمال وقوع یک نتیجه از قبل معلوم نیست و نمی‌توان آن را دانست، به عبارتی، هر اتفاقی با هر احتمالی ممکن است رخ دهد یا حتی ممکن است اتفاقی رخ ندهد. در مقابل، ریسک وضعیتی است که در آن تصمیم گرفته شده امروز ممکن است در آینده نتایج مختلفی داشته باشد و به عبارتی در آن، احتمال وجود دارد.^۴

به عبارتی می‌توان گفت در شرایط ریسک، فعالان اقتصادی با دو احتمال، در حرکت اقتصادی خود («سود بیشتر یا زیان کمتر») و («سود کمتر یا زیان بیشتر») روبه‌رو هستند، که یکی از این دو اتفاق می‌افتد. هر فعال اقتصادی با توجه به هزینه‌هایی که متحمل شده یا خواهد شد، سود یا زیان احتمالی خود را پیش‌بینی می‌کند و از جمع جبری احتمالاتی مربوط به سودها و زیان‌ها و نیز با توجه به هزینه‌ها، تصمیم می‌گیرد که فعالیت اقتصادی را انجام داده یا انجام ندهد.

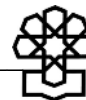
در فضای عدم اطمینان، فعال اقتصادی با بیش از دو گزینه روبه‌رو است که در هر کدام از

۱. عبدالله‌خانی، علی، «نظریه‌های امنیت - مقدمه‌ای بر طرح‌ریزی دکترین امنیت ملی (۱)»، انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، چاپ اول، فروردین ۱۳۸۳، ص ۷۲.

2. Michael Mhalka, "Concepts of Cooperative Security", College of International and Security Studies, George C. Marshall European Center for Security Studies, Garmisch-Partenkirchen, Germany: July 1998.

۳. پیشین، ص ۴۵۳.

۴. یوسفی، محمد قلی، «اقتصاد صنعتی»، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، چاپ اول، جلد دوم، تهران، ۱۳۸۲، ص ۷۰۲ و ۷۷۶.

گزینه‌ها احتمال موفقیت (سودآوری) و شکست (زیان‌دهی) آن‌ها مشخص نیست. بنابراین در فضای عدم اطمینان نمی‌توان از مجموع احتمالات سودآوری یا زیان‌دهی جمع جبری گرفت. در واقع در شرایط عدم اطمینان فقط در اموری سرمایه‌گذاری می‌شود یا فعالیت اقتصادی انجام می‌گیرد که یا دولت از آن فعالیت‌ها پشتیبانی کرده و آن را ضمانت کند، یا اینکه فعال اقتصادی بر اثر برخورداری از انحصارات خاصی بتواند سود بیشتری را برآورد کند، یا به دلیل وجود انگیزه‌های غیراقتصادی (همچون انگیزه‌های ایدئولوژیکی) و نظایر آن، ادامه فعالیت در وضعیت عدم اطمینان موجه باشد. در شرایط ناامنی (فقدان امنیت) اوضاع پیچیده‌تر از دو حالت قبلی است. در این حالت دولت‌ها در ایجاد کالای عمومی امنیت ناتوان هستند و چشم‌انداز هر نوع فعالیت اقتصادی تقریباً هیچ سودی را احتمال نمی‌دهد. در این شکل، فعال اقتصادی به مفاهیمی همچون خروج سرمایه از کشور و فرار مغزها (خروج نیروی انسانی از کشور) می‌اندیشد و سعی خواهد کرد سرمایه و کار خود را به مکان‌های امنی انتقال داده و با تبدیل دارایی‌های خود به پول نقد یا دارایی‌های خارجی، هرگونه اثرات ناامنی را به حداقل ممکن برساند.

۹-۱. ابعاد مهم امنیت اقتصادی

امنیت اقتصادی عمدتاً دارای دو بُعد اساسی است:

۱. امنیت اشتغال،

۲. امنیت سرمایه‌گذاری.

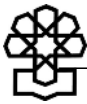
البته در ادبیات اقتصادی بُعد دیگری نیز برای امنیت اقتصادی در نظر گرفته می‌شود که در دستور کار امنیت ملی هر کشور قرار دارد. این بُعد تحت عنوان «امنیت اقتصادی دولت» نام دارد که با دو شاخص «دسترسی سریع کشور به کالاهای ضروری و راهبردی» و «رشد نسبی اقتصادی کشور» ارزیابی می‌شود.^۱

۱۰-۱. امنیت سرمایه‌گذاری

امنیت سرمایه‌گذاری چارچوب نهادینه‌ای از شرایط اجتماعی، سیاسی و حقوقی است که اعتماد پس‌اندازکنندگان و سرمایه‌گذاران را جلب کرده و امنیت جانی افراد و امنیت حقوقی معاملات را تضمین می‌کند.^۲

۱. بوران، بازی، «مردم، دولت‌ها و هراس»، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول، ۱۳۷۸، ص ۲۷۲.

۲. جهانیان، ناصر، «امنیت اقتصادی»، نشر کانون اندیشه جوان، تهران، چاپ سوم، ۱۳۸۵، ص ۱۴.

۱-۱۱. شاخص‌های امنیت اقتصادی

هرگاه شاخص‌های امنیت سرمایه‌گذاری در جامعه‌ای وضعیت مطلوبی را نشان دهد، این چارچوب نهادین، موجب رشد اقتصادی خواهد شد. این شاخص‌ها عبارتند از:

• برقراری ثبات سیاسی در پرتو ثبات دولت و عملکرد اقتصاد (ثبات سیاسی و سیاست‌گذاری صحیح اقتصادی)،

• مشارکت مردمی در پرتو آزادی‌های مدنی، حقوقی و سیاسی،

• نظام حقوقی سالم در پرتو حاکمیت قانون و کاهش خطر ابطال قراردادها توسط دولت،

• نظام اداری سالم در پرتو کاهش میزان فساد مالی،

• کاهش میزان خشونت سیاسی در پرتو کاهش تنش‌های قومی، خطرهای جنگ‌ها و منازعات

تروریسم سیاسی.

۱-۱۲. امنیت اشتغال و درآمد

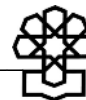
امنیت اشتغال و درآمد به معنای طرد هرگونه فشار خارج از کنترل افراد یک جامعه در مسیر اشتغال و کسب درآمد برای دستیابی به سطح متوسط رفاه اقتصادی آن جامعه است. طبیعی است امنیت اشتغال و درآمد در امتداد یا همراه با امنیت سرمایه‌گذاری امکان‌پذیر خواهد بود. بنابراین شاخص‌های پنج‌گانه برای امنیت سرمایه‌گذاری در این سطح از امنیت هم می‌باید ملاک عمل قرار گیرد.^۱

۲. نهادها و دولت و نقش آن‌ها در ایجاد و تأمین امنیت اقتصادی

۲-۱. نقش نهادها در ایجاد امنیت اقتصادی

نهادها ترتیباتی اجتماعی هستند که روابط میان افراد و گروه‌ها را تبیین و تنظیم می‌کنند. نهادها قواعد رفتاری هستند که انسان‌ها وضع کرده‌اند تا به کنش‌های متقابل خود شکل دهند. این قواعد رفتاری بر زندگی آدمیان حاکم‌اند و به منزله چارچوب‌هایی هستند که آدمیان در درون آن دست به انتخاب می‌زنند.

قوانین رسمی، سنت‌ها و رسوم غیررسمی (اما جا افتاده و مورد احترام)، سازوکارهای تعبیه شده در عرف و قانون برای انتقال قدرت، جابه‌جایی ثروت، اجرای قراردادها، حفظ امنیت شهروندان

و اموال و حقوق آنان، تنبیه خاطیان و مسائلی از این دست همه و همه مصادیق نهاد هستند. کارکرد اصلی نهادها این است که از طریق ایجاد یک ساختار باثبات، عدم اطمینان حاکم بر مبادلات و بده بستان‌های بشری را کاهش می‌دهد. نهادها انواع و اقسام کالاها و خدمات عمومی و خصوصی را تأمین می‌کنند، اما بعضی از کالاهای عمومی تولیدشده توسط نهادها به قدری برای زندگی اقتصادی اساسی هستند که فرد متوجه آن‌ها نمی‌شود، مگر وقتی که این کالاها در کشورهایی نظیر کشورهای در حال توسعه کمیاب باشند و آن موقع است که به اهمیت آن‌ها در برنامه‌ریزی و توسعه پی برده می‌شود. بازارها بدون وجود پایه‌های نظم اجتماعی که نهادها آن‌ها را تأمین و تثبیت می‌کنند، نمی‌توانند خوب عمل کنند.

اگر وجود نااطمینانی در تحقق و اجرای قراردادهای و توافقها، هزینه‌های معاملاتی (مذاکره و چانه‌زنی) را افزایش می‌دهد، اما در صورت وجود نهادهای قانونی قوی و با ضمانت اجرایی بالا هزینه‌های معاملات به شدت کاهش یافته و در نهایت بر قدرت رقابتی و قیمت تمام شده محصول تأثیر می‌گذارد. به این ترتیب وجود نهادهای حقوقی و اجتماعی باعث می‌شود که قراردادهای و توافقات به عمل آمده در سطوح مختلف یک کشور از ضمانت اجرایی برخوردار باشند، که این امر منجر به ایجاد امنیت در سیستم اجتماعی و از بعد اقتصادی منجر به کاهش هزینه‌های مبادله شده، که می‌توان به نوعی آن را امنیت اقتصادی قلمداد کرد، می‌شود. در چنین حالتی قیمت تمام شده کالاها و خدمات تولیدی پایین‌تر و توان رقابت در بازارهای داخلی و بین‌المللی افزایش خواهد یافت، که خود این امر منجر به افزایش اشتغال، کاهش فقر، افزایش درآمد سرانه و رشد شاخص‌های توسعه می‌شود.

۲-۲. نقش دولت در ایجاد و تأمین امنیت اقتصادی

توجه به امنیت یکی از بارزترین نکات و وظایف اصلی دولت‌هاست. بانک جهانی در گزارش سال ۱۹۹۷ خود، تضمین حقوق مالکیت، تأمین ثبات اقتصاد کلان، کنترل بیماری‌های واگیردار، تأمین آب آشامیدنی، ایجاد راه‌ها و حمایت از اقشار ضعیف و درمانده را از وظایف اصلی دولت در راستای ایجاد امنیت می‌داند. بانک جهانی همچنین، در گزارش دیگری بیان می‌کند که دولت‌ها می‌توانند عملکرد توسعه را از راه‌های زیر بهبود بخشند:

- از طریق فراهم‌سازی و تهیه جو باثبات اقتصاد کلان و خرد که بتواند انگیزه‌های درست را برای فعالیتهای کارای اقتصادی فراهم کند،
- تدارک زیرساخت‌های نهادی و تشکیلاتی (نظیر حقوق مالکیت، آرامش و امنیت نظام و قانون) با هدف تشویق سرمایه‌گذاری کارا در بلندمدت،

- فراهم‌سازی تعلیم و تربیت، مراقبت‌های بهداشتی و زیرساخت‌های فیزیکی لازم برای فعالیت‌های اقتصادی و حفاظت از محیط زیست.

البته باید اذعان کرد که دولت‌ها می‌توانند سرمنشأ بسیاری از آسیب‌ها باشند، که از آن جمله می‌توان به قواعد و مقررات غلط فراروی انباشت ثروت، منحرف کردن سازوکار قیمت‌ها و تحدید بخش خصوصی اشاره کرد. ممکن است حتی در صورت قواعد و قوانین درست، سازمان‌های دولتی و کارکنان آن‌ها با استفاده نادرست از قواعد و مقررات، هزینه‌های معاملات و مبادلات را افزایش دهند.

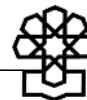
نااطمینانی نسبت به سیاست‌های دولت، به‌طوری که اگر دولت قواعد را پی در پی تغییر دهد، افراد و مؤسسات نمی‌توانند در مورد وضعیت آتی خود تصمیم بگیرند. در چنین حالتی کارگزاران اقتصادی برای محافظت از دارایی‌های خود در آینده راهبردهایی را اتخاذ می‌کنند که برای اقتصاد پرهزینه است. مثلاً ممکن است وارد حوزه غیررسمی اقتصاد شوند یا اینکه سرمایه‌های خود را به خارج بفرستند.

در مجموع باید گفت دولت به دلیل اینکه از یک طرف قانون‌گذار است و از طرف دیگر مجری قانون، هم می‌تواند منجر به ایجاد امنیت شود و هم منجر به ایجاد ناامنی. اینکه کدام یک از این وجوه بر دیگری مسلط می‌شود، از حکومتی به حکومت دیگر متفاوت است. به هر میزان دولت‌ها حرکت‌ها و اهداف خود را در چارچوب قانون (قانونی که مورد تصویب اکثریت جامعه است) انجام دهند، بازیگران و کارگزاران اقتصادی، توانایی بیشتری در پیش‌بینی وضعیت آتی خود و جامعه خواهند داشت و می‌توانند رفتار و اهداف خود را بر پایه آن پیش‌بینی‌ها شکل دهند و اقتصاد را در یک مسیر هدایت شده قرار دهند. اما در صورتی که دولت در انعقاد و تغییر قوانین دارای اصول و قواعد مشخصی نباشد، منجر به افزایش نااطمینانی در اقتصاد شده و هزینه‌های مبادله و قیمت تمام شده کالاها و خدمات را افزایش می‌دهد، که این امر منجر به کاهش قدرت رقابتی در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی شده و در نهایت منجر به رفاه عمومی جامعه می‌شود.

۳-۲. وضعیت امنیت در ایران با توجه به ماهیت دولت^۱

هنگام بحث بر روی تعیین عوامل موثر بر رشد و توسعه اقتصادی، امنیت اقتصادی یکی از مهم‌ترین مسائلی است که با اشکال مختلفی همچون آزادی کار، آزادی بنگاه‌ها، آزادی رقابت، ثبات در قوانین پولی و مالی، آزادی شغلی و ... خود را نمایان می‌کند. امنیت اقتصادی از نظر کشورهای مختلف با ابزارها و قوانین متفاوتی می‌تواند برقرار باشد و لزوماً این ابزارها و قوانین یکی هستند و

۱. در اینجا منظور از دولت واژه State است که در برگیرنده سه قوه مجریه، مقننه و قضائیه است.

بسته به ماهیت دولت و حکومت، متفاوتند. به طور مثال، لزوماً شرایط ایجاد امنیت در یک نظام اقتصادی متمرکز، با شرایط امنیت در نظام اقتصادی مختلط و آزاد متفاوت است. از منظر این تقسیم‌بندی، ایران کشوری است که دارای یک نظام اقتصادی مختلط است، به طوری که قانون اساسی در اصول چهل و سوم (۴۳) و چهل و چهارم (۴۴) بر فعالیت سه بخش دولتی، خصوصی و تعاونی، صحنه گذاشته است.

از طرف دیگر در اقتصاد ایران سه بخش (قوا) اصلی وجود دارند که متولی امور حاکمیتی هستند و حاکمیت خود را با توجه به بخش‌های اصلی (دولتی، خصوصی و تعاونی) به انجام می‌رسانند. این بخش‌ها همان قوای سه‌گانه (مجریه، مقننه و قضائیه) هستند. هر کدام از این بخش‌ها (قواها) در حفظ و ایجاد امنیت اقتصادی اموری را می‌توانند انجام دهند که به طور خلاصه می‌توان آن‌ها را به صورت زیر مطرح کرد.

الف) قوه مقننه

قوه مقننه که مرکب از نمایندگان مردم تمامی نقاط کشور است، یکی از مهم‌ترین نهادهایی است که می‌تواند بر سرنوشت کشور و ملت تأثیر اساسی داشته باشد. این قوه، مرجع قانون‌گذاری در کشور است. بنابراین برای حفظ امنیت اقتصادی باید طرح‌ها و قوانین اقتصادی را دقیق، روشن و کارشناسانه مورد رسیدگی و تصویب قرار دهد. این قوانین باید در حد امکان ثابت بوده و از تغییرات پیاپی که موجب تنزل است مصون بمانند. در بخش عمومی لازم است این قوانین در عین حال که کنترل و نظارت مؤثر بر ارگان‌های اقتصادی دولت را برقرار می‌کنند، برای بنگاه‌های عمومی و مدیران آن‌ها آزادی عمل نسبی را برای مواجهه با مسائل عملی و پیچیده روزمره اقتصادی تأمین کنند. در بخش خصوصی این قوانین باید به تثبیت حقوق مالکیت، آزادی قراردادهای آزادی شغل و آزادی مبادله منجر شوند. همچنین قوانین باید منجر به ترویج رقابت و عدم تمرکززدایی و لغو انحصارگرایی بشوند.

ب) قوه مجریه

قوه مجریه که در رأس آن رئیس جمهور و وزرا قرار دارند، مسئول اجرای قوانین است. آن‌ها برای حفظ و ایجاد امنیت، باید با اجرای دقیق قوانین و احترام به حدود قوانین، منابع عمومی کشور را با تخصیص کارآمد، توزیع عادلانه و تأمین رشد اقتصادی پایدار و متوازن، مبارزه با بیکاری و فقر و تثبیت ارزش پول ملی، به طور بهینه‌ای مدیریت کنند.

سازمان‌ها و نهادهای دولتی باید به صورت کنترل شده و در چارچوب قانون حرکت کنند و به دور از هرگونه فساد و عدم کارایی باشند. در بعد برنامه‌ریزی و تهیه برنامه‌های توسعه

میان‌مدت و بودجه‌های سنواتی، قوه مجریه باید آینده‌نگری را مد نظر قرار داده و از موازی‌کاری و اهمال‌کاری، سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها ممانعت به‌عمل آورد. علاوه بر این باید نارسایی دولت که به نوعی زاییده منافع و مطلوبیت‌های خاص سیاست‌مداران متصدی امور و مدیران دستگاه‌های اداری و دولتی است به حداقل برسد.

در اقتصاد ایران بخش دولتی نسبتاً گسترده و بزرگ است و فعالیت آن به‌نحوی است که به‌طور مداوم بر بخش خصوصی تأثیر می‌گذارد، بنابراین باید دولت به‌نحوی در اقتصاد دخالت کند که به صورت مشوق بخش خصوصی درآید، این بدین معنی است که دخالت دولت در امور تصدی‌گری کاهش یافته و حوزه دخالت دولت به امور حاکمیتی، موارد شکست بازار یا انحصارات طبیعی و تولید کالاهای عمومی، محدود شود.

ج) قوه قضائیه

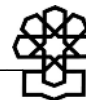
قوه قضائیه مستقل، یکی از ابزارهای اصلی تحرک اقتصادی و ایجاد امنیت است. یکی از اصلی‌ترین وظایف قوه قضائیه، نظارت بر حسن اجرای قوانین است. برای اینکه قوه قضائیه بتواند به حفظ و ایجاد امنیت کمک کند باید در مورد کنترل و عدم تخلف از قوانین کشور و تأمین عدالت، از جانبداری پرهیز کند، به پیشگیری از جرایم اقتصادی اولویت ویژه‌ای بدهد و با برقراری نظام‌های نظارتی مؤثر در اعمال نظرات و قضاوت‌ها در ارتباط با جرایم اقتصادی چه در بخش خصوصی و چه در بخش عمومی کم‌تر مجال رشد دهد. علاوه بر این باید به توسعه امنیت قضایی و نقش آن در امنیت اقتصادی توجه داشته باشد و با جلب اعتماد و اطمینان ذهنی، شهروندان، سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان را به پیشروی در مرزهای خود وادارد.

قوای سه‌گانه زمانی می‌توانند در تأمین امنیت گام مثبت بردارند که علاوه بر موارد اشاره شده در فوق، تهدیدات موجود در ایران را که علیه امنیت اقتصادی هستند شناسایی کنند و در راستای از بین بردن آن تهدیدات، گام بردارند.

۳. بررسی اثر امنیت اقتصادی بر برخی از متغیرهای اقتصادی^۱

برقراری امنیت اقتصادی با فراهم آوری امکانات مالی داخلی و بین‌المللی برای مؤسسات و دولت‌های مختلف از یک طرف و برقراری نظام رقابتی و کاهش قیمت تمام شده محصولات آن‌ها از طرف دیگر، تأثیر عمده‌ای بر متغیرهای اقتصادی می‌گذارد. به عبارت دیگر امنیت اقتصادی آثار قابل

۱. برومند، شهزاد، «امنیت اقتصادی در ایران و کشورهای منتخب و وضعیت شاخص‌های آن»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۶.

ملاحظه‌ای بر متغیرهای اقتصادی به جای می‌گذارد و در مقابل، نامنی، نظام اقتصادی را از حالت تعادل خارج می‌کند، به طوری که هر چه میزان نامنی اقتصادی در یک کشور بالا باشد، اثرگذاری سیاست‌های اقتصادی کاهش می‌یابد و عموماً دولت‌ها در این شرایط در نیل به اهداف خود موفق نخواهند شد.

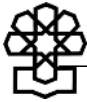
۳-۱. سپرده‌های بانکی

وجود نامنی اقتصادی در یک کشور باعث می‌شود که اعتماد بخش خصوصی به سیستم بانکی کاهش یابد، به طوری که در چنین حالتی از یک طرف بخش خصوصی همواره تمایل دارد سپرده‌های مدت‌دار خود را در بانک‌ها کاهش داده و آن‌ها را به سپرده‌های دیداری یا پول نقد تبدیل کند، در حالی که از طرف دیگر تقاضا برای دریافت وام و اعتبارات از سیستم بانکی توسط بخش خصوصی افزایش می‌یابد. وجود این مسئله باعث می‌شود که ضریب تکاثر پول کاهش یافته و مقدار عرضه پول در جامعه به دلیل افزایش تقاضا بر اثر انگیزه‌های مختلف معاملاتی، سفته‌بازی و احتیاطی افزایش یابد. بنابراین به هر میزان، نامنی اقتصادی در یک کشور بیش‌تر باشد، میزان حجم پول نقد و سپرده‌های دیداری نسبت به حجم نقدینگی در آن کشور بالاتر بوده، که این پدیده منجر به افزایش هزینه سرمایه‌گذاری و افزایش هزینه تمام شده کالاها و خدمات می‌شود.

۳-۲. سرمایه‌گذاری

ایجاد و گسترش نامنی اقتصادی در یک کشور باعث می‌شود که تمایل عاملان اقتصادی به فعالیت در بخش‌های مولد کاهش یابد، به عبارت دیگر به دلیل افزایش هزینه‌های سرمایه‌گذاری، نرخ و میزان سرمایه‌گذاری، به خصوص در بخش‌های مولد کاهش می‌یابد، چرا که در این حالت معمولاً فعالان اقتصادی تمایل پیدا می‌کنند که در بخش‌های بازرگانی، دلالی و واردات قاچاق، سرمایه‌گذاری کنند. طبیعی است که نتیجه این وضعیت، کاهش سرمایه‌گذاری و خرید وسایل و ابزارهای تولید و در نهایت کاهش تولید و کاهش اشتغال است.

سرمایه‌گذاری در بخش‌های دلالی و واردات قاچاق به دلیل اینکه برگشت سرمایه در این بخش‌ها بیش‌تر و سریع‌تر است و مهم‌تر اینکه به جریان گذاشتن سرمایه در این بخش‌ها امکان فرار مالیاتی را بیش‌تر می‌کند، در شرایط وجود نامنی اقتصادی جذاب‌تر است. بنابراین با کاهش درآمد مالیاتی دولت یکی از منابع مالی جهت سرمایه‌گذاری بخش دولتی کاهش می‌یابد، بنابراین توان بخش دولتی برای سرمایه‌گذاری هم کاهش می‌یابد. از این‌رو وجود نامنی اقتصادی سرمایه‌گذاری دولتی و سرمایه‌گذاری خصوصی را کاهش می‌دهد که این امر توان تولیدی جامعه را بیش از پیش

کاهش می‌دهد. یکی دیگر از اجزای سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری خارجی است. هرچه ناامنی اقتصادی در یک کشور بیش‌تر باشد، نه تنها از حجم ورود سرمایه‌گذاری خارجی کاسته می‌شود بلکه خروج آن نیز تسریع می‌شود.

در مجموع، ناامنی اقتصادی منجر به کاهش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، بخش دولتی و سرمایه‌گذاری خارجی و به‌طور کلی سرمایه‌گذاری می‌شود. با کاهش سرمایه‌گذاری، موجودی سرمایه تضعیف شده و در طی زمان مستهلک می‌شود. از آنجایی که موجودی سرمایه یکی از عوامل اصلی در توابع تولید است، بنابراین تضعیف و کاهش رشد آن در طی زمان منجر به کاهش توان تولیدی جامعه و افزایش واردات کالاها جهت تأمین نیازهای داخلی، که عمدتاً نیازهای مصرفی هستند و در نتیجه تضعیف ارزش پول ملی و تورم می‌شود.

از سوی دیگر، ناامنی اقتصادی موجب عدم شفافیت در فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی می‌شود. این امر، امکان پیش‌بینی کاهش هزینه‌ها را مشکل می‌کند و امکان برآورد هزینه‌ها و تصمیم‌گیری برای سرمایه‌گذاری را سخت‌تر می‌کند. این امر می‌تواند از عوامل کاهش انگیزه برای سرمایه‌گذاری در کشور و افزایش میزان انتقال سرمایه به خارج از کشور باشد.

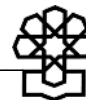
۳-۳. نرخ ارز

افزایش تمایل اهالی یک کشور به خرید دارایی‌های خارجی به دلیل وجود ناامنی اقتصادی در آن کشور، باعث می‌شود تقاضا برای ارزهای خارجی افزایش یافته و در طرف مقابل عرضه پول‌های داخلی افزایش یا تقاضا برای پول‌های داخلی کاهش یابد. افزایش تقاضا برای ارزهای خارجی و کاهش تمایل به نگهداری پول‌های داخلی منجر به افزایش ارزش ارز یا کاهش ارزش پول داخلی می‌شود.

۳-۴. سطح عمومی قیمت‌ها و قدرت خرید پول داخلی

یکی از عوامل مؤثر بر سطح عمومی قیمت‌ها، نرخ ارز است، به طوری که براساس تئوری برابری قدرت خرید، افزایش نرخ ارز که همان کاهش ارزش پول داخلی است با افزایش سطح عمومی قیمت‌ها همراه است. از آنجا که ناامنی اقتصادی منجر به افزایش نرخ ارز می‌شود، در نهایت منجر به افزایش سطح عمومی قیمت‌ها نیز می‌شود. همچنین به دلیل اینکه ناامنی اقتصادی توان تولیدی را کاهش می‌دهد بنابراین تقاضا بر عرضه فزونی یافته و سطح قیمت‌ها افزایش می‌یابد.

از طرف دیگر به دلیل اینکه با افزایش نرخ ارز قیمت کالاهای وارداتی اعم از سرمایه‌ای، واسطه‌ای و مصرفی افزایش می‌یابد، این افزایش قیمت بر قیمت کالاهای داخلی هم تأثیر می‌گذارد و منجر به افزایش سطح قیمت آن‌ها می‌شود. چرا که این کالاهای وارداتی یا مستقیماً مصرف

می‌شوند (کالا‌های مصرفی)، یا اینکه در جریان تولید کالا‌های دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرند و منجر به افزایش هزینه تولید آن کالاها می‌شوند (کالا‌های واسطه‌ای) یا اینکه در جریان تولید مورد استفاده قرار می‌گیرند (کالا‌های سرمایه‌ای) و هزینه تولید کالاها را افزایش می‌دهند، که این امر منجر به افزایش سطح قیمت آن کالاها و افزایش سطح عمومی قیمت‌ها در کل می‌شود. در صورتی که یکی از عوامل ایجاد ناامنی اقتصادی، سطح بالای تورم باشد، افزایش تورم بر اثر ناامنی اقتصادی، ناامنی را تشدید خواهد کرد. به عبارت دیگر افزایش سطح قیمت‌ها که خود یکی از علل ایجاد ناامنی اقتصادی است، از ناامنی اقتصادی تأثیر پذیرفته و باعث تشدید افزایش سطح قیمت‌ها و در نتیجه ناامنی اقتصادی می‌شود.

۳-۵. نرخ بهره و سود سرمایه‌گذاری

بر اثر کاهش میزان سپرده‌های بلندمدت در حالت وجود ناامنی اقتصادی از یک طرف و خروج سرمایه از طرف دیگر، اقتصاد کشور با کمبود نقدینگی مواجه خواهد شد که این خود نرخ‌های بهره را به سمت بالا هدایت می‌کند. به عبارت دیگر هنگامی که ساکنین یک کشور بر اثر ناامنی اقتصادی اقدام به جایگزینی دارایی‌های خارجی به جای دارایی‌های داخلی می‌کنند، تقاضا برای نگهداری دارایی‌های داخلی کاهش می‌یابد. از این رو عرضه‌کنندگان دارایی‌های داخلی جهت تشویق ساکنین به خرید آن‌ها، نرخ بازدهی انتظاری را افزایش می‌دهند. در حقیقت افزایش نرخ بهره راهی جهت افزایش تقاضا برای دارایی‌های داخلی است.

افزایش نرخ بهره، سرمایه‌گذاری و سود را تحت تأثیر قرار می‌دهد، به طوری که از یک طرف به واسطه رابطه معکوس بین سرمایه‌گذاری و نرخ بهره، افزایش نرخ بهره باعث کاهش سرمایه‌گذاری در داخل می‌شود، از طرف دیگر از آنجا که عرضه‌کنندگان خصوصی دارایی‌های داخلی، اغلب مؤسسات و بنگاه‌های تولیدی و صنعتی هستند که به خاطر تأمین مالی پروژه‌های خود اقدام به عرضه دارایی‌های داخلی می‌کنند، افزایش نرخ بهره هزینه‌های آن‌ها را افزایش می‌دهد و در نتیجه سود آن‌ها کاهش می‌یابد.

همچنین ناامنی اقتصادی به دلیل اینکه ریسک سرمایه‌گذاری را در جامعه افزایش می‌دهد، سود انتظاری را هم کاهش خواهد داد، چرا که کاهش ریسک سرمایه‌گذاری مستلزم هزینه‌هایی است که در صورت نبود ریسک، تحمل آن هزینه‌ها توسط سرمایه‌گذار لازم و ضروری نبود.

۳-۶. اثر بر تراز پرداخت‌ها

در شرایط ناامنی اقتصادی، از یک طرف توان تولیدی جامعه کاهش می‌یابد و از طرف دیگر به دلیل

اینکه ترجیحات ساکنین کشور در نگهداری دارایی‌ها به سمت دارایی‌های خارجی بیشتر می‌شود، تقاضا برای واردات و نیز دارایی‌های خارجی به دلیل کمبود عرضه افزایش می‌یابد، که برآورده کردن هر کدام از این خواسته‌ها و تقاضاها نیازمند منابع ارزی است. مهم‌ترین منبع عرضه ارز، ارز ناشی از صادرات کالاها و خدمات و تقاضا برای دارایی‌های داخلی توسط افراد خارجی است.

در حالت وجود ناامنی اقتصادی، هزینه سرمایه‌گذاری افزایش و قیمت تمام شده محصولات تولید شده در داخل، از قیمت بین‌المللی آن‌ها بیشتر می‌شود. وجود این ویژگی باعث می‌شود که کالاهای تولید شده در داخل، توانایی رقابت با کالاهای مشابه تولید شده در خارج را به دلیل قیمت بالا نداشته باشند. بنابراین تقاضا برای کالاها و خدمات صادراتی از طرف دنیای خارج کاهش می‌یابد، به عبارت دیگر بخش صادرات قادر نیست منابع ارزی لازم جهت واردات را تأمین کند. در حالی که بخش‌های تقاضا کننده ارز همچنان متقاضی ارز خارجی هستند. یعنی بر اثر ناامنی اقتصادی، تقاضای ارز از عرضه آن فزونی می‌گیرد و از آنجا که تراز پرداخت‌ها مرکب از دو بازار سرمایه و حساب جاری است، شدیداً دچار کسری می‌شود.

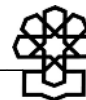
وقوع کسری در تراز پرداخت‌ها چه در نظام ارز ثابت و چه در نظام ارز شناور، به خصوص اگر برای مدت مدیدی باشد منجر به کاهش ارزش پول داخل یا افزایش نرخ ارز از یک طرف و کاهش اعتبار بین‌المللی از طرف دیگر می‌شود.

۳-۷. رشد اقتصادی

ناامنی اقتصادی می‌تواند به طرق زیر رشد اقتصادی را محدود کند:

ناامنی اقتصادی منابع لازم را برای سرمایه‌گذاری داخلی کاهش داده و مانع ورود سرمایه‌گذاری خارجی و تکنولوژی جدید به همراه آن می‌شود و از طرف دیگر فرار سرمایه را موجب می‌شود. همه این عوامل دست به دست هم می‌دهند تا کشور نتواند همگام با تکنولوژی دنیا، محیط فعالیت و کاروکسب را ارتقا دهد که این امر باعث شکاف تکنولوژیکی و کاهش رشد بالقوه اقتصادی می‌شود.

به دلیل افزایش تمایل به نگهداری دارایی‌های خارجی توسط ساکنین یک کشور بر اثر وجود ناامنی اقتصادی در آن کشور از یک طرف و کمبود عرضه در داخل آن کشور از طرف دیگر به دلیل کاهش توان تولیدی، ذخایر ارزی محدود کشور نمی‌توانند در راستای تأمین مالی واردات سرمایه‌ای تخصیص یابند. به عبارت دیگر ارز خارجی مورد نیاز جهت تأمین مالی واردات (که ممکن است برای رشد اقتصادی نقش تعیین کننده داشته باشد) کاهش خواهد یافت و از آنجا که کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای نقش اساسی را در رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه و

ایران ایفا می‌کنند و این کالاها عمدتاً وارداتی هستند، با کاهش ورود آن‌ها رشد اقتصادی کاهش خواهد یافت.

به دلیل اینکه در حالت ناامنی اقتصادی تخصیص منابع در جامعه به دلایل متعدد (از جمله رشد اقتصاد زیرزمینی، شیوع فساد مالی و ...) بهینه نبوده و از نظر اقتصادی جامعه در داخل منحنی امکانات تولید حرکت می‌کند نه بر روی آن و از آنجا که یکی از فروض موجود در ادبیات رشد، فرض استفاده کامل از منابع و به عبارت دیگر فرض اشتغال کامل است، در حالت ناامنی این فرض تأمین نشده و بنابراین رشد اقتصادی کاهش خواهد یافت.

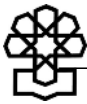
۳-۸. پایه مالیاتی و درآمدهای دولت

به دلیل آنکه بر اثر ناامنی اقتصادی حجم اقتصاد زیرزمینی از یک طرف افزایش و میزان سرمایه‌گذاری در اقتصاد از طرف دیگر کاهش می‌یابد، پایه‌های مالیاتی دولت کاهش می‌یابند. کاهش پایه‌های مالیاتی منجر به کاهش درآمدهای دولت می‌شود. در نتیجه در کشورهایی که با مازاد بودجه مواجه هستند، مازاد بودجه کاهش و در کشورهایی که با کسری بودجه مواجه هستند کسری بودجه افزایش می‌یابد.

۳-۹. توزیع درآمد

در اثر ناامنی اقتصادی و افزایش تورم بر اثر آن، ارزش درآمد و ثروت فقرا کاهش می‌یابد و فشار بر روی آن‌ها بیشتر می‌شود، اما ثروت و درآمد تعداد محدودی از ساکنین که دارایی‌های خود را از کشور خارج کرده‌اند نه تنها کاهش نمی‌یابد، بلکه به واسطه افزایش نرخ ارز در داخل و بازدهی بیشتر دارایی‌ها در خارج، افزایش می‌یابد.

در حالت ناامنی اقتصادی، نابرابری در فرصت‌ها و منابع وجود دارد. توزیع نامناسب و غیرعادلانه منابع و فرصت‌ها در نهایت منجر به توزیع نابرابر در درآمد می‌شود. به طوری که هر گروهی که منابع و فرصت‌های بهتری را در اختیار دارد، فاصله و شکاف خود را با سایر گروه‌ها و افراد زیاد کرده و خود این امر، حتی می‌تواند منجر به تقویت ناامنی اقتصادی شود. به عبارت دیگر ناامنی اقتصادی از یک طرف می‌تواند ناشی از نابرابری در منابع و فرصت‌ها باشد و از طرف دیگر بر اثر وجود ناامنی اقتصادی این نابرابری و توزیع نامتناسب تشدید خواهد شد.

۴. معرفی شاخص‌های امنیت اقتصادی و مؤسسات بین‌المللی منتشرکننده آن‌ها

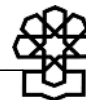
به دلیل ارائه تعاریف مختلف از امنیت اقتصادی و به منظور دستیابی به آمارها و کمیت‌های یکسان در این زمینه، نهادها و سازمان‌های مختلفی در سطح بین‌المللی برای کشورهای مختلف دنیا رتبه‌بندی‌هایی را بر مبنای شاخص‌هایی صورت داده‌اند. در این بخش به معرفی نهادها و شاخص‌های مرتبط با امنیت اقتصادی می‌پردازیم.

۴-۱. بنیاد هریتیج^۱

بنیاد هریتیج مؤسسه‌ای تحقیقاتی - آموزشی است که در سال ۱۹۷۳ در واشنگتن تأسیس شده و تنظیم و ترویج سیاست‌های عمومی محتاطانه را سرلوحه اهداف خود قرار داده است. این بنیاد با همکاری وال استریت ژورنال به‌طور سالیانه اقدام به انتشار شاخص آزادی اقتصادی (به عنوان یکی از پیش‌شرط‌های امنیت اقتصادی) کرده است. این شاخص ۱۶۱ کشور از جمله ایران را پوشش می‌دهد و «آزادی اقتصادی» و «چشم‌انداز رشد اقتصاد جهانی» را در مورد کشورهای تحت پوشش اندازه‌گیری می‌کند. شاخص آزادی اقتصادی که بیانگر میزان باز بودن اقتصاد است، از سال ۱۹۹۴ در درجه‌بندی کشورهای مختلف به‌طور سالانه استفاده و انتشار می‌یابد. نمره کلی هر کشور میانگین نمرات ده‌گانه‌ای (به‌طور کلی این شاخص‌ها ۱۰ مورد هستند) است که به آن کشور تعلق می‌گیرد. به هنگام محاسبه میانگین، به هر یک از ده شاخص وزن یکسانی داده می‌شود. دامنه تغییرات این شاخص از صفر تا صد است، به طوری که عدد ۱۰۰ به منزله آزادترین کشور و صفر به منزله بسته‌ترین (ناآزادترین) کشور است. به عبارت دیگر هر چه شاخص آزادی اقتصادی برای یک کشور بیشتر باشد، رتبه آن کشور بالاتر است.

این شاخص‌ها عبارتند از:

۱. سیاست‌های تجاری (شامل مؤلفه‌های میانگین نرخ تعرفه، موانع غیرتعرفه‌ای، پیچیدگی در خدمات گمرکی (فساد در گمرکات))،
۲. مداخله دولت (شامل مؤلفه‌های مخارج مصرفی دولت به صورت درصدی از GDP، مالکیت دولت در بنگاه‌ها و صنایع و ستانده اقتصادی تولید شده توسط دولت)،
۳. سرمایه‌گذاری خارجی (شامل مؤلفه‌های قانون سرمایه‌گذاری خارجی، حدود تملک بنگاه‌ها توسط خارجی‌ان، حدود باز بودن صنایع و مؤسسات به روی سرمایه‌گذاران خارجی، شرایط و مقررات فعالیت شرکت‌های خارجی، مالکیت زمین توسط خارجی‌ان، شرایط مساوی قانونی برای

شرکت‌های داخلی و شرکت‌های خارجی، شرایط بازگشت سود و سرمایه، امکان تأمین مالی شرکت‌های خارجی در داخل)،

۴. **کنترل قیمت و دستمزد** (شامل مؤلفه‌های قوانین مربوط به حداقل دستمزد، آزادی در تعیین قیمت‌ها بدون دخالت دولت، کنترل قیمت به وسیله دولت، محدوده‌ای که دولت کنترل قیمت‌ها را اعمال می‌کند، اعطای یارانه‌های دولتی که بر قیمت‌ها اثر می‌گذارد)،

۵. **قوانین و مقررات** (شامل مؤلفه‌های شرایط صدور مجوز برای فعالیت اقتصادی، تسهیلات برای کسب مجوز فعالیت اقتصادی، فساد در تشکیلات اداری، مقررات کار مانند تعیین هفته‌های کاری، مرخصی با پرداخت حقوق، مرخصی مادران و مقررات منتخب در مورد کار، مقررات زیست محیطی، ایمنی مصرف‌کننده و شرایط بهداشت کار، وجود مقرراتی که تحمیلی بر فعالیت‌های اقتصادی است)،

۶. **مالیات بندی** (شامل مؤلفه‌های نرخ حداکثر مالیات بر درآمد، نرخ مالیات اعمال شده بر سطح متوسط درآمد، نرخ حداکثر مالیات بر شرکت‌ها، سایر مالیات‌های دیگر)،

۷. **سیاست‌های پولی** (شامل مؤلفه‌های تورم و نقدینگی)،

۸. **بانکداری** (شامل مؤلفه‌های میزان مالکیت دولت در بانک‌ها، محدودیت برای بانک‌های خارجی در گشایش شعبه و نمایندگی، وجود تسهیلات تکلیفی، وجود مقررات دولتی همانند بیمه سپرده، آزادی در انواع خدمات مالی)،

۹. **حقوق مالکیت** (شامل مؤلفه‌های آزادی دستگاه قضایی از دخالت دولت، تحریم داوری خارجی هنگام منازعه در قراردادها، سلب مالکیت از دارایی‌ها به وسیله دولت، فساد در دستگاه قضایی، تأخیر در دریافت تصمیمات مراجع قضایی، حمایت بلاعوض و حمایت قانونی از مالکیت خصوصی، سخت بودن اجرای قوانین)،

۱۰. **بازار سیاه** (شامل مؤلفه‌های قاچاق، سرقت مالکیت معنوی در بازار سیاه، عرضه محصولات کشاورزی در بازار سیاه، عرضه محصولات صنعتی در بازار سیاه، عرضه خدمات در بازار سیاه، عرضه خدمات حمل‌ونقل در بازار سیاه، عرضه نیروی کار در بازار سیاه)

۲-۴. فریدام هاوس

شاخص فریدام هاوس توسط مؤسسه فریدام هاوس به صورت سالانه و برای اغلب کشورهای دنیا منتشر می‌شود. فریدام هاوس سازمانی غیردولتی است که در سال ۱۹۴۱ با هدف تشویق ارزش‌های مردم سالارانه در سراسر جهان پایه‌گذاری شده است. این مؤسسه از سال ۱۹۷۲ اقدام به انتشار گزارش‌های سالیانه می‌کند که در آن وضعیت آزادی در کشورها (دو مقوله حقوق

سیاسی و آزادی‌های مدنی) مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. فریدام هاوس به هر کشور در مورد هر یک از دو شاخص نمره‌ای در محدوده ۱ تا ۷ اختصاص می‌دهد. نمره ۱ نشان‌دهنده بهترین وضعیت و نمره ۷ نشان‌دهنده بدترین وضعیت است.

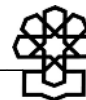
فریدام هاوس پس از تعیین نمره برای دو شاخص حقوق سیاسی و آزادی‌های مدنی با توجه به میانگین آن دو، کشورهایی را که نمره کلی آن‌ها کمتر از ۲/۵ است، «آزاد»^۱ یا به عبارت دیگر «امن» و کشورهایی که نمره کلی آن‌ها در محدوده ۳ تا ۵/۵ است «نسبتاً آزاد»^۲ یا «نسبتاً امن» و کشورهایی که نمره کلی آن‌ها بین ۵/۵ تا ۷ هستند، «عمدتاً غیرآزاد»^۳ یا «عمدتاً نامن» تلقی می‌کند. پایین بودن این شاخص برای یک کشور به این مفهوم است که در آن کشور حقوق سیاسی و آزادی‌های مدنی که از متغیرهای مختلف اقتصادی و اجتماعی تأثیر می‌پذیرند و در عین حال بر بسیاری از متغیرهای اقتصادی و اجتماعی از جمله امنیت اقتصادی تأثیر می‌گذارند، به خوبی وجود داشته و مورد توجه قرار می‌گیرند.

۳-۴. شاخص پی.آر.اس^۴

پی.آر.اس شعبه‌ای است از مؤسسه آی.بی.سی^۵ که در سال ۱۹۸۰ در نیویورک تأسیس شده و وظیفه جمع‌آوری اطلاعات در مورد کشورهای مختلف به منظور اطلاع رسانی به سرمایه‌گذاران را به عهده دارد. پی.آر.اس از سال ۱۹۸۲ مجموعه‌ای از شاخص‌های امنیت اقتصادی را تحت عنوان راهنمای ریسک بین‌المللی کشورها^۶ (آی.سی.آر.جی) تهیه و منتشر می‌کند. این راهنما از سه گروه شاخص‌های سیاسی، شاخص‌های مالی و شاخص‌های اقتصادی تشکیل می‌شود. در این مجموعه علاوه بر سه شاخص سیاسی، مالی و اقتصادی، شاخصی به نام ریسک مرکب^۷ وجود دارد که از ترکیب سه شاخص مزبور به دست می‌آید. این راهنما برای ریسک سیاسی^۸ امتیاز ۱۰۰ و برای ریسک مالی^۹ و ریسک اقتصادی^{۱۰} امتیاز ۵۰ را در نظر می‌گیرد.

هر چه عدد شاخص‌ها بیشتر باشد، وضعیت کشور بدتر است. به عبارت دیگر پایین بودن شاخص پی.آر.اس به این مفهوم است که کشور مربوطه با توجه به ریسک مالی، اقتصادی و سیاسی از مرتبه ریسک کمتری برخوردار بوده یا از امنیت اقتصادی و سیاسی بالاتری برخوردار است.

1. Free.
2. Partly free.
3. Not free.
4. Political Risk Service (PRS).
5. Investment Business With Knowledge (IBC).
6. International Country Risk Guide (ICRG).
7. Composite Risk.
8. Political Risk (PR).
9. Financial Risk (fr).
10. Economic Risk (er).

۴-۴. شاخص ای. آی. یو^۱

ای. آی. یو یک مؤسسه تحقیقاتی بین‌المللی است که در سال ۱۹۴۹ تأسیس شده و مرکز اصلی آن در لندن است. این مؤسسه به شیوه خصوصی و انتفاعی اداره می‌شود و برای بیش از ۲۰۰ کشور جهان از جمله ایران به انجام تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های سیاسی و اقتصادی اقدام می‌کند و چگونگی محیط تجاری آن کشورها را مورد بررسی قرار می‌دهد.

ای. آی. یو وضعیت کشورها را از بعد امنیت و جذابیت لازم برای سرمایه‌گذاری به‌طور ادواری در نشریات مختلفی همچون «کانتری فورکاست»^۲ و «کانتری ریسک سرویس»^۳ مورد بررسی قرار می‌دهد.

نشریه کانتری فورکاست با هدف ارائه تصویری از وضعیت آتی کشورها، نمایی از وضعیت اقتصاد کلان ۶۰ کشور جهان (مؤلفه‌ها عبارتند از: وضعیت عمومی، وضعیت سیاسی، ثبات سیاسی، قاطعیت سیاسی، محیط کلان اقتصادی، فرصت‌های بازار، سیاست‌های توسعه بازار و رقابت‌بخش خصوصی، سیاست سرمایه‌گذاری خارجی، کنترل تجارت خارجی و ارز، مالیات، تأمین مالی، بازار کار و زیرساخت‌ها) که در مقایسه با سایر کشورها از اقتصادهای بزرگ‌تری برخوردارند را با استفاده از پرسشنامه‌های بسیار منظم در قالب ۷۰ سؤال برای یک افق پنج‌ساله ارائه می‌کند.

نشریه کانتری ریسک سرویس، هر یک از مقولات «ریسک سیاسی»، «ریسک سیاست اقتصادی»، «ریسک ساختار اقتصادی» و «قدرت بازپرداخت بدهی‌ها» کشورها را با پنج گزینه «A»، «B»، «C»، «D» و «E»^۴ که هر یک معرف محدوده‌ای از امتیازات (مثلاً ۰-۲۰: A، ۲۱-۴۰: B، ۴۱-۶۰: C، ۶۱-۸۰: D و ۸۱-۱۰۰: E) هستند، ارزیابی می‌کند.

۴-۵. شاخص بانک جهانی^۵

شاخص بانک جهانی ترکیبی از یافته‌های مؤسسات فوق است. دانیل کافمن^۶ و آرت کرای^۷ از محققان بانک جهانی براساس تعریفی که از حکمرانی انتخاب کرده‌اند، شاخص‌های حکمرانی را در ۶ گروه («آزادی شهروندان برای اظهارنظر و قابل حسابرسی بودن دولتمردان»^۸ و «بی‌ثباتی سیاسی»^۹ «کارآمدی دولت»^۱ «کیفیت قوانین»^۲ «حاکمیت قانون»^۳ و «کنترل فساد»^۴) سازمان

1. Economist Intelligence Unit (EIU).

2. Country Forcaste (CF).

3. Country Risk Service(CRS).

4. A,B,C,D,E.

5. World Bank.

6. Daniel Kufmann.

7. Aart Kraay.

8. Voice and Accountability.

9. Political Instability.

داده‌اند. هر یک از ۶ شاخص مورد بحث می‌توانند مقادیر ۲/۵- (بدترین وضعیت) تا ۲/۵ (بهترین وضعیت) را اختیار کنند.

۵. قوانین مرتبط با امنیت اقتصادی

۵-۱. قانون راجع به تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت کشور

قانون فوق مشتمل بر ۱۰ ماده و ۱۱ تبصره در جلسه روز سه‌شنبه ۸ شهریور ماه ۱۳۶۲ مجلس شورای اسلامی تصویب و به تأیید شورای نگهبان رسیده است. براساس این قانون و به منظور بررسی جریانات و پیش‌آمدهای عمده و اساسی امنیت داخلی و اتخاذ تصمیمات و تدابیر هماهنگ در جهت پیشگیری و مقابله با مسائل مربوط به آن، شورای امنیت تشکیل شده است.

۵-۲. قانون موافقت‌نامه امنیتی، انتظامی و مبارزه با مواد مخدر بین دولت جمهوری

اسلامی ایران و دولت جمهوری یونان

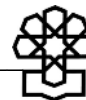
این موافقت‌نامه در تاریخ ۲۵ اسفند ماه سال ۱۳۷۲ هجری شمسی برابر با ۱۶ مارس سال ۱۹۹۵ میلادی در تهران به امضا رسید. قانون فوق مشتمل بر ماده واحد منضم به متن موافقت‌نامه شامل مقدمه و سیزده ماده در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ ۲۷ اردیبهشت ماه ۱۳۷۹ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۲ خرداد ۱۳۷۹ به تأیید شورای نگهبان رسید.

۵-۳. قانون موافقت‌نامه همکاری‌های امنیتی میان جمهوری اسلامی ایران و پادشاهی

عربستان سعودی

اقدامات شناسایی، پیشگیری و کشف جرائم و مبارزه با آن‌ها در زمینه مبارزه با جعل اسناد دولتی، پول، کارت‌های اعتباری و اسکناس و فروش غیرقانونی آن‌ها و نیز جرائم اقتصادی از جمله تطهیر پول، قاچاق اسلحه، مهمات و مواد منفجره، قاچاق کالا و میراث فرهنگی، تجاوز به جان، مال و تجاوز به عنف و اعمال منافی عفت عمومی از جمله اهداف این قانون است.

این موافقت‌نامه در تهران در تاریخ ۲۸ فروردین ماه ۱۳۸۰ هجری شمسی به امضای طرفین رسیده است. قانون فوق مشتمل بر ماده واحد منضم به متن موافقت‌نامه شامل مقدمه و ۱۲ ماده

در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۷ تیرماه ۱۳۸۰ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۲۷ تیر ماه ۱۳۸۰ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

۴-۵. قانون موافقت‌نامه همکاری امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ایتالیا

این موافقت‌نامه در شهر رم به تاریخ ۹ آبان ماه ۱۳۸۱ هجری شمسی مطابق با ۳۱ اکتبر سال ۲۰۰۲ میلادی به امضا رسید. قانون فوق مشتمل بر ماده واحده منضم به متن موافقت‌نامه شامل مقدمه و سیزده ماده در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ ۲۳ دی ماه ۱۳۸۲ مجلس شورای اسلامی تصویب و نظر شورای نگهبان در مهلت مقرر موضوع اصل نمود و چهارم (۹۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران واصل نشد.

۵-۵. قانون تشکیل وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

قانون فوق مشتمل بر ۱۶ ماده و ۱۶ تبصره در جلسه علنی روز شنبه مورخ ۲۸ مرداد ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۳۱ مرداد ماه ۱۳۶۸ به تأیید شورای نگهبان رسیده است. براساس این قانون وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از ادغام وزارتین دفاع و سپاه پاسداران تشکیل می‌شود.

بر این اساس نیروهای نظامی به نیروهای سه‌گانه ارتش و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ستادهای مربوطه و سازمان‌های وابسته به آن اطلاق می‌گردد. همچنین نیروهای انتظامی به شهربانی و ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران، کمیته انقلاب اسلامی و سازمان پلیس قضایی گفته می‌شود.

۶-۵. قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی

قانون فوق مشتمل بر ۱۶ ماده و ۱۸ تبصره در جلسه روز پنجشنبه ۲۷ مرداد ماه ۱۳۶۲ مجلس شورای اسلامی تصویب و به تأیید شورای نگهبان رسیده است. براساس این قانون و به منظور کسب و پرورش اطلاعات امنیتی و اطلاعات خارجی و حفاظت اطلاعات و ضد جاسوسی و به دست آوردن آگاهی‌های لازم از وضعیت دشمنان داخلی و خارجی جهت پیشگیری و مقابله با توطئه‌های آنان علیه انقلاب اسلامی کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران، وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران تشکیل شده است.

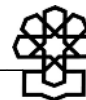
۵-۷. قانون مدیریت خدمات کشوری

قانون مدیریت خدمات کشوری مشتمل بر ۱۲۸ ماده ۱۰۶ تبصره در جلسه مورخ ۸ مهرماه ۱۳۸۶ کمیسیون مشترک رسیدگی به لایحه مدیریت خدمات کشوری مجلس شورای اسلامی طبق اصل ۸۵ قانون اساسی تصویب شد و پس از موافقت مجلس با اجرای آزمایشی آن به مدت پنج سال، در تاریخ ۱۸ مهر ماه ۱۳۸۶ به تأیید شورای نگهبان رسید.

۵-۸. سیاست‌های کلی نظام در دوره چشم‌انداز (مرتبط با امنیت و به‌ویژه امنیت اقتصادی)

الف) امور سیاسی و دفاعی

۱. تضمین حقوق مدنی و انسانی و دسترسی به فرصت‌های برابر برای افراد جامعه و احترام به نهادینه شدن حقوق معنوی افراد،
۲. توسعه و تجهیز منابع انسانی آگاه، انعطاف‌پذیر و ماهر با قابلیت‌های مشارکت و فعالیت در فضای نوین رقابتی و نوآوری و در حال تغییر،
۳. حاکمیت بخشیدن به رویکرد و مبانی علمی و فنی، تمرکززدایی، شفاف‌سازی و پاسخ‌گویی به همه سطوح و فرایندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری حوزه‌های حاکمیت کشور،
۴. بهبود ساختار سیاسی، قضایی و ایجاد محیط حقوقی مناسب برای توسعه کشور،
۵. تقویت امنیت و اقتدار ملی با تکیه بر رشد اقتصادی، مشارکت سیاسی و تعادل منطقه‌ای،
۶. ارتقای توان آمادگی دفاعی نیروهای مسلح برای بازدارندگی، ابتکار عمل و مقابله مؤثر در برابر تهدیدها، حفاظت از منافع ملی، انقلاب اسلامی و منابع حیاتی کشور،
۷. تأمین حقوق قانونی اقوام و اقلیت‌های مصرح در قانون اساسی، در چارچوب همگرایی و تقویت وفاق ملی،
۸. جهت‌گیری روابط خارجی و اتخاذ دیپلماسی فعال برای گسترش همکاری و حضور کارآمد در مجموعه‌ها و معاهدات منطقه‌ای و بین‌المللی،
۹. توسعه همکاری‌های همه‌جانبه با کشورهای دوست، منطقه و اسلامی و مشارکت بین‌المللی برای حفظ صلح،
۱۰. توسعه نظم و امنیت عمومی،
۱۱. تعمیم عدالت از طریق توسعه قضایی، به‌منظور دستیابی آحاد جامعه به حقوق شهروندی،
۱۲. توسعه قانون‌گرایی، تقویت انضباط اجتماعی و وجدان کار.

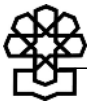

ب) امور اقتصادی

۱. تحقق رشد اقتصادی سریع، پیوسته و باثبات،
۲. ایجاد اشتغال مولد و کاهش نرخ بیکاری،
۳. تحقق رقابت‌پذیری اقتصاد کشور در سطح بازارهای داخلی و خارجی،
۴. تعامل فعال با جهان در تمام عرصه‌ها و هم‌پیوندی و اثربخشی در سطح اقتصاد جهانی،
۵. تأمین امنیت غذایی کشور با تأکید بر خودکفایی نسبی در تولید محصولات کشاورزی،
۶. دستیابی به اقتصاد متنوع، متکی به دانایی، سرمایه انسانی و فناوری‌های نوین،
۷. حضور مؤثر در بازارهای منطقه‌ای و جهانی و مشارکت فعال در تقسیم کار بین‌المللی،
۸. ایجاد سازوکارهای انگیزشی برای توسعه صادرات غیرنفتی و رفع موانع تولید قابل رقابت در عرصه بازارهای جهانی،
۹. ایجاد فضای مناسب، امن و اطمینان‌بخش برای فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی با تکیه بر احترام به حقوق مالکیت دارایی‌های مادی و غیرمادی،
۱۰. اتکاء به مزیت‌های نسبی و رقابتی، و خلق مزیت‌های جدید،
۱۱. توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی، به‌عنوان محرک اصلی رشد اقتصادی،
۱۲. نظم و انضباط مالی و بودجه‌ای و تعادل بین منابع و مصارف دولت،
۱۳. توسعه حضور بخش‌های تعاونی و خصوصی در همه بخش‌های اقتصادی و محدود کردن تصدی دولت در فعالیت‌های اقتصادی در سقف عناوین مصرح در صدر اصل ۴۴ قانون اساسی و حداکثر حضور کارآمد در قلمروهای امور حاکمیتی.

ج) سیاست‌های کلی امنیت اقتصادی

۱. حمایت از ایجاد ارزش افزوده و سرمایه‌گذاری و کارآفرینی از راه‌های قانونی و مشروع،
۲. هدف از امنیت سرمایه‌گذاری، ایجاد رفاه عمومی و رونق اقتصادی و زمینه‌سازی برای عدالت اقتصادی و از بین بردن فقر در کشور است. وضع قوانین و مقررات مربوط به مالیات و دیگر اموری که به آن هدف کمک می‌کند، وظیفه الزامی دولت و مجلس است،
۳. قوانین و سیاست‌های اجرایی و مقررات باید دارای سازگاری و ثبات و شفافیت و هماهنگی باشند،
۴. نظارت و رسیدگی و قضاوت در مورد جرائم و مسائل اقتصادی باید دقیق و روشن و تخصصی باشد،
۵. شرایط فعالیت اقتصادی (دسترسی به اطلاعات، مشارکت آزادانه اشخاص در فعالیت‌های اقتصادی و برخورداری از امتیازات قانونی) برای بخش‌های دولتی، تعاونی و خصوصی، در شرایط عادی باید یکسان و عادلانه باشد.

۹-۵. سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

در این سیاست‌ها که با هدف شتاب بخشیدن به رشد، اقتصاد ملی، گسترش مالکیت در سطح عمومی مردم به‌منظور تأمین عدالت اجتماعی، ارتقای کارایی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری، افزایش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی، افزایش سهم بخش‌های خصوصی و تعاون در اقتصاد ملی، کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سطح عمومی اشتغال و تشویق اقشار مردم به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و بهبود درآمد خانوارها از سوی مقام معظم رهبری ابلاغ شده است، زمینه فعالیت بخش‌های غیردولتی به گونه‌ای مناسب در اقتصاد فراهم شده است.

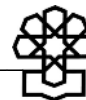
۱۰-۵. فرمان تشکیل ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی (۱۳۸۰/۰۲/۱۰)

این ستاد گرچه مستقیماً به منظور مبارزه با فساد اقتصادی ایجاد می‌شود، ولی باید توجه داشت که مبارزه با فساد اقتصادی، یکی از راهکارهای ایجاد اطمینان و امنیت اقتصادی است و از این‌رو در این جا آورده شده است.

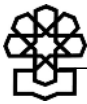
فرمان مقام معظم رهبری مبنی بر تشکیل ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی مصوب ۱۰ اردیبهشت ماه ۱۳۸۰ مشتمل بر (۸) بند است. ایشان در این فرمان خشکاندن ریشه فساد مالی و اقتصادی و عمل قاطع و گره‌گشا در این باره را مستلزم اقدام همه‌جانبه به‌وسیله قوای سه‌گانه به‌خصوص دو قوه مجریه و قضائیه دانسته‌اند. متن فرمان ایشان به‌شرح زیر است:

۱. با آغاز مبارزه جدی با فساد اقتصادی و مالی یقیناً زرمه‌ها و به‌تدریج فریادها و نعره‌های مخالفت با آن بلند خواهد شد. این مخالفت‌ها عمدتاً از سوی کسانی خواهد بود که از این اقدام بزرگ متضرر می‌شوند و طبیعی است بددلانی که با سعادت ملت و کشور مخالفند یا ساده‌دلانی که از القایات آنان تأثیر پذیرفته‌اند با آنان هم صدا شوند. این مخالفت‌ها نباید در عزم راسخ شما تردید بیفکند! به مسئولان خیرخواه در قوای سه‌گانه پیاموزید که تسامح در مبارزه با فساد، به نوعی هم دستی با فاسدان و مفسدان است. اعتماد عمومی به دستگاه‌ها در برخورد با مجرم و متخلف، قاطعیت و عدم تزلزل خود را نشان دهد.

۲. ممکن است کسانی به خطا تصور کنند که مبارزه با مفسدان و سوء استفاده‌کنندگان از ثروت‌های ملی موجب ناامنی اقتصادی و فرار سرمایه‌ها است. به این اشخاص تفهیم کنند که به عکس، این مبارزه موجب امنیت فضای اقتصادی و اطمینان کسانی خواهد شد که می‌خواهند فعالیت سالم اقتصادی داشته باشند و تولیدکنندگان این کشور خود نخستین قربانیان فساد مالی و اقتصاد ناسالمنند.

۳. کار مبارزه با فساد را چه در دولت و چه در قوه قضائیه به افراد مطمئن و برخوردار از سلامت و امانت بسپارید. دستی که می‌خواهد با ناپاکی دربیفتد باید خود پاک باشد و کسانی که می‌خواهند در راه اصلاح عمل کنند باید خود برخوردار از صلاح باشند.
۴. ضربه عدالت باید قاطع ولی در عین حال دقیق و ظریف باشد. متهم کردن بی گناهان یا معامله یکسان میان خیانت و اشتباه یا یکسان گرفتن گناهان کوچک با گناهان بزرگ جایز نیست. مدیران درستکار و صالح و خدمتگزار که بی‌گمان اکثریت کارگزاران در قوای سه‌گانه کشور را تشکیل می‌دهند، نباید مورد سوءظن و در معرض اهانت قرار گیرند یا احساس ناامنی کنند. چه نیکو است که تشویق صالحان و خدمتگزاران نیز در کنار مقابله با فساد و مفسد وظیفه‌ای مهم شناخته شود.
۵. بخش‌های مختلف نظارتی در سه قوه از قبیل سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات کشور و وزارت اطلاعات باید با همکاری صمیمانه، نقاط دچار آسیب در گردش مالی و اقتصادی کشور را به درستی شناسایی کنند و محاکم قضایی و نیز مسئولان آسیب‌زدایی در هر مورد را، یاری رسانند.
۶. وزارت اطلاعات موظف است در چارچوب وظایف قانونی خود نقاط آسیب‌پذیر در فعالیت‌های اقتصادی کلان دولت مانند معاملات و قراردادهای خارجی، سرمایه‌گذاری‌های بزرگ و طرح‌های ملی و نیز مراکز مهم تصمیم‌گیری اقتصادی و پولی کشور را پوشش اطلاعاتی دهد و به دولت و دستگاه قضایی در تحقق سلامت اقتصادی یاری رسانند و به‌طور منظم به رئیس‌جمهور گزارش دهد.
۷. در امر مبارزه با فساد نباید هیچ تبعیضی دیده شود. هیچ کس و هیچ نهاد و دستگاهی نباید استثنا شود. هیچ شخص یا نهاد نمی‌تواند با عذر انتساب به این جانب یا دیگر مسئولان کشور خود را از حساب‌کشی معاف بشمارد، با فساد در هر جا و هر مسند باید برخورد یکسان صورت گیرد.
۸. با این امر مهم و حیاتی نباید به‌گونه شعاری تبلیغاتی و تظاهرگونه رفتار شود. به جای تبلیغات باید آثار و برکات عمل مشهود شود. به دست‌اندرکاران این مهم تأکید کنید که به جای پرداختن به ریشه‌ها و ام‌الفسادها به سراغ ضعفها و خطاهای کوچک نروند و نقاط اصلی را رها نکنند. هرگونه اطلاع‌رسانی به افکار عمومی که البته در جای خود لازم است باید به دور از اظهارات نسنجیده و تبلیغات گونه بوده و حفظ آرامش و اطمینان افکار عمومی را در نظر داشته باشد. از خداوند متعال اخلاص و جد و توفیق را برای خود و شما و همه مسئولان این امور مسئلت می‌کنم و امیدوارم این اقدام مورد رضای حضرت بقیه‌الله الاعظم روحی فداه قرار گرفته و گام بلندی به سوی رفاه و آسایش عمومی را تدارک کند.

۱۱-۵. قانون موافقت‌نامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین دولت جمهوری

اسلامی ایران و دولت جمهوری یونان

قانون فوق مشتمل بر مقدمه و ۱۴ ماده در تاریخ ۵ شهریور ماه ۱۳۸۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای نگهبان قانون اساسی رسیده است. این موافقت‌نامه در تاریخ ۲۲ اسفند ماه ۱۳۸۰ در آتن به امضای نمایندگان دو دولت رسیده است.

شایان ذکر است این چنین موافقت‌نامه‌هایی بین کشور ایران و بیش از ۵۰ کشور جهان به امضا رسیده و قانون مربوط به آن به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است.

۶. دستگاه‌های تأمین‌کننده یا مرتبط با امنیت در کشور

۱-۶. دولت جمهوری اسلامی ایران

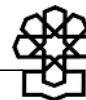
مجموعه دولت جمهوری اسلامی ایران، براساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تأمین‌کننده امنیت در کشور است. وزارت اطلاعات، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت بازرگانی و ... عمده‌ترین نهادهای مرتبط با امنیت و امنیت اقتصادی در مجموعه دولت هستند.

۲-۶. قوه مجریه

این قوه می‌تواند با جلوگیری از ایجاد رانت‌خواران بزرگ در بدنه دولت که با استفاده از اطلاعات گفته شده یا برخورداری از مزایایی مانند عدم پرداخت مالیات و گرفتن ارز با نرخ مساعدتر و نداشتن محدودیت‌هایی که شامل رقبای معمولی می‌شود، به ایجاد فضای رقابت سالم و در نتیجه امنیت اقتصادی کمک کند.

۳-۶. سازمان‌ها و نهادهای نظارتی

مجموعه این سازمان‌ها که دستگاه‌های اصلی آن‌ها، سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت اطلاعات و بازرسی ویژه رئیس‌جمهور هستند.

۴-۶. قوه قضائیه

برخورد سریع، مناسب و سنجیده محاکم دادگستری، در مدیران احساس امنیت شغلی و در متخلفان نگرانی ایجاد می‌کند و بسیار اهمیت دارد. این نهاد می‌تواند به واسطه حل و فصل شایسته دعاوی تجاری نقش بسیار مهمی در تأمین امنیت اقتصادی داشته باشد.

۵-۶. قوه مقننه

دقت نظر مجلس شورای اسلامی در تصویب قوانین مناسب و اعمال نظارت بر فعالیتهای نهادهای مسئول در حفظ امنیت اقتصادی و تأمین آن نقش بسزایی دارد.

۶-۶. نهادهای مدنی

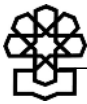
حضور این نهادها، اعم از احزاب و تشکلهای سیاسی، تشکلهای غیردولتی، تشکلهای صنفی- تخصصی، مراکز علمی و حتی بخش خصوصی در عرصه کاهش ناامنی، بسیار چشمگیر است. نهادها، قوانین بازی در جامعه هستند و با در اختیار قراردادن ساختارهایی برای زندگی افراد، عدم اطمینان را کاهش می‌دهند.

۷-۶. سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران

این سازمان در تیرماه سال ۱۳۵۴ و به منظور هدایت و انجام مجموعه‌ای از وظایف، که پیش‌تر توسط دستگاه‌های مختلف اجرائی به انجام می‌رسید، تاسیس شد. مجموعه وظایف محوله به سازمان، نوعاً به امور بین‌المللی و روابط خارجی کشور مربوط می‌شوند. سازمان وظایف خود را مطابق اساسنامه و سایر قوانین و مقررات، از جمله سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، سرمایه‌گذاری ایرانیان در خارج از کشور، تأمین مالی خارجی اعم از اعطای وام و اعتبارات به سایر کشورها یا استقراض از منابع بین‌المللی و قوانین و مقررات ناظر بر ایجاد و هماهنگی و گسترش روابط با سایر کشورها و مناطق جهان، مؤسسات و نهادهای مالی و بین‌المللی به انجام می‌رساند. فعالیتهای سازمان به چهار حوزه اصلی قابل تقسیم هستند.

الف) سرمایه‌گذاری خارجی در ایران

سازمان به موجب قانون، تنها نهاد رسمی تشویق سرمایه‌گذاری خارجی در کشور است که در چارچوب قانون جدید تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی (مصوب ۱۳۸۱)، به تسهیل ورود سرمایه، تأمین حمایت قانونی و امنیت کامل برای سرمایه‌گذاری‌های خارجی می‌پردازد.

به عنوان دستگاه متولی سرمایه‌گذاری خارجی، سازمان مسئول رسیدگی به کلیه امور مربوط به نقل و انتقالات سرمایه‌گذاری‌های خارجی، مدیریت و انجام مذاکرات مربوط به موافقت‌نامه‌های دو و چندجانبه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری با دیگر دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی است. در حال حاضر، صرف نظر از مذاکرات در دست انجام با تعداد کثیری از کشورهای جهان، موافقت‌نامه دو جانبه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری با اغلب کشورهای اروپایی، آسیای جنوب شرقی، کشورهای همسایه و سایر کشورهای منطقه خاورمیانه، شمال و جنوب آفریقا به امضا رسیده است.

(ب) تأمین مالی خارجی

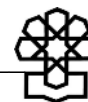
یکی از حوزه‌های مهم فعالیت سازمان، هدایت کلیه امور مربوط به مؤسسات مالی و اعتباری بین‌المللی و نیز آژانس‌های تضمین اعتبارات صادراتی، گروه بانک جهانی، بانک توسعه اسلامی، صندوق اوپک برای توسعه و سایر سازمان‌های بین‌المللی است. این فعالیت‌ها در اداره کل وام‌ها، مجامع و مؤسسات بین‌المللی سازمان صورت می‌پذیرد. این اداره همچنین مسئول هدایت مذاکرات با دولت‌ها و مؤسسات دولتی به منظور انعقاد موافقت‌نامه‌های وام و اعتبارات و از همه مهم‌تر، مدیریت صدور ضمانتنامه‌های بازپرداخت وام‌ها و اعتبارات خارجی، به نمایندگی از سوی وزارت امور اقتصادی و دارایی را برعهده دارد.

(ج) سرمایه‌گذاری در خارج

سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی و خصوصی در خارج کشور، در چارچوب سیاست عمومی دولت در ارتباط با صدور سرمایه و خدمات فنی و مهندسی شرکت‌های ایرانی، توسط سازمان هدایت و تنظیم می‌شود. تعداد زیادی از سرمایه‌گذاری‌های دولت ایران در خارج از کشور توسط شرکت سرمایه‌گذاری خارجی ایران، به عنوان بزرگ‌ترین شرکت سرمایه‌گذار ایرانی، صورت پذیرفته است. با این وجود، توان بالقوه موجود، سرمایه‌گذاری‌های بیش‌تری را به منظور گسترش و تشویق روابط اقتصادی دوجانبه و چندجانبه می‌طلبد.

(د) روابط اقتصادی خارجی

این وظیفه توسط اداره روابط اقتصادی خارجی وزارت امور اقتصادی و دارایی، که در درون سازمان واقع شده، انجام می‌پذیرد. این اداره، مسئول کلیه امور مربوط به روابط اقتصادی خارجی، از جمله کمیسیون‌های مشترک اقتصادی با چندین کشور و نیز سازمان‌دهی و هماهنگی مجموعه‌ای از وظایف در حوزه روابط اقتصادی با کشورهای جهان است.

۷. وضعیت برخی از شاخص‌های امنیت در ایران و سایر کشورها

۷-۱. بنیاد هریتیج

شاخصی که توسط این مؤسسه منتشر می‌شود به اسم شاخص آزادی اقتصادی معروف است و دامنه تغییرات آن از صفر تا ۱۰۰ است، به طوری که عدد ۱۰۰ به منزله آزادترین کشور با توجه به شاخص‌های ده‌گانه و صفر به منزله بسته‌ترین (ناآزادترین) کشور است. جدول ۱ میزان این شاخص را برای برخی از کشورها طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۷ ارائه می‌دهد.

جدول ۱. شاخص آزادی اقتصادی از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۷ برای کشورهای منتخب

۲۰۰۷		۲۰۰۶		۲۰۰۵		۲۰۰۴		نام کشور
امتیاز	رتبه	امتیاز	رتبه	امتیاز	رتبه	امتیاز	رتبه	
۴۳	۸	۵۹	۷۰	۵۶	۷۰	۳۹	۷	ایران
۵۹	۷۳	۷۱	۱۲۷	۶۹	۱۲۷	۵۶	۶۷	عربستان
۶۹	۱۲۲	۶۰	۸۲	۵۹	۸۲	۶۶	۱۲۲	کره جنوبی
۶۴	۱۰۶	۷۳	۱۳۵	۷۲	۱۳۵	۶۵	۱۱۸	آفریقای جنوبی
۷۹	۱۴۸	۵۳	۲۷	۵۰	۲۷	۷۵	۱۴۱	کانادا
۵۴	۳۸	۷۰	۱۲۴	۶۸	۱۲۴	۵۱	۳۶	روسیه
۵۶	۵۴	۵۹	۶۸	۵۶	۶۸	۵۲	۴۲	هندوستان

Source: www.Heritage.org

براساس این شاخص رتبه ایران در دوره زمانی مورد بررسی در بین ۱۶۱ کشوری که این بنیاد، شاخص‌های مربوط به آن‌ها را منتشر می‌کند، برای سال ۲۰۰۷ معادل ۷ است. به این معنی که از بین کل ۱۶۱ کشور، فقط ۶ کشور بوده‌اند که وضعیت‌شان بر حسب شاخص آزادی اقتصادی از ایران بدتر بوده است، این در حالی است که میانگین این رتبه برای سایر کشورهای مورد بررسی به مراتب بهتر از ایران است. البته میزان این شاخص برای سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ بالا بوده که نشان از وضعیت مناسب‌تر امنیت اقتصادی در این سال‌ها دارد. بهبود این وضعیت در این دوره زمانی بیشتر به دلیل رشد شاخص‌های مربوط به قوانین و مقررات، بانکداری، حقوق مالکیت و اقتصاد سیاه در طی این دو سال بوده است.

۷-۲. فریدام هاوس

شاخص فریدام هاوس دو مقوله «حقوق سیاسی» و «آزادی مدنی» را مورد توجه قرار می‌دهد. فریدام هاوس به هر کشور در مورد هر یک از این دو شاخص نمره‌ای در محدود ۱ تا ۷ اختصاص

می‌دهد. نمره ۱ نشان‌دهنده بهترین وضعیت و نمره ۷ نشان‌دهنده بدترین وضعیت است. فریدام هاوس پس از تعیین نمره دو شاخص «حقوق سیاسی» و «آزادی مدنی» با توجه به میانگین آن دو یکی از سه گزینه «غیرآزاد»، «نسبتاً آزاد» و «آزاد» را به کشور مورد نظر اختصاص می‌دهد. نتایج حاصل از شاخص فریدام هاوس برای کشورهای منتخب برای سال‌های ۲۰۰۴ الی ۲۰۰۶ در جدول ۲ آورده شده‌اند. از نظر شاخص حقوق سیاسی، ایران در تمام سال‌ها نمره ۶ کسب کرده است و در بین کشورهای مورد نظر فقط از کشور عربستان موقعیت بهتری داشته است.

جدول ۲. شاخص فریدام هاوس (عدد ۱ بهترین وضعیت و عدد ۷ بدترین وضعیت)

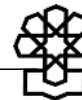
نام کشور	۲۰۰۴			۲۰۰۵			۲۰۰۶		
	حقوق سیاسی	آزادی مدنی	جمع‌بندی کلی	حقوق سیاسی	آزادی مدنی	جمع‌بندی کلی	حقوق سیاسی	آزادی مدنی	جمع‌بندی کلی
ایران	۶	۶	غیرآزاد	۶	۶	غیرآزاد	۶	۶	غیرآزاد
عربستان	۷	۷	غیرآزاد	۷	۷	غیرآزاد	۷	۷	غیرآزاد
کره جنوبی	۲	۲	آزاد	۲	۱	آزاد	۲	۱	آزاد
آفریقای جنوبی	۱	۲	آزاد	۱	۲	آزاد	۱	۲	آزاد
کانادا	۱	۱	آزاد	۱	۱	آزاد	۱	۱	آزاد
روسیه	۵	۵	نسبتاً آزاد	۶	۵	نسبتاً آزاد	۶	۵	غیرآزاد
هندوستان	۲	۳	آزاد	۲	۳	آزاد	۲	۳	آزاد

Source: www.FreedomHouse.org.

با توجه به گزینه‌های متناسب به کشورها در جدول ۲، از منظر شاخص فریدام هاوس در دوره مورد بررسی، وضعیت ایران کاملاً غیرآزاد (بسته) بوده است. در حالی که این شاخص برای کشوری مثل کره جنوبی، کانادا و آفریقای جنوبی در تمام سال‌های مورد بررسی کاملاً آزاد بوده است.

۳-۷. شاخص بانک جهانی

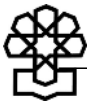
سه محقق بانک جهانی در سلسله تحقیقاتی که اخیراً برای بانک جهانی انجام داده‌اند، تلاش کرده‌اند از ادغام نتیجه‌های مؤسسات بین‌المللی دیگر در مورد ریسک برای کشورهای مختلف، شاخص‌های جدیدی به دست آورند. این کار در قالب ۶ شاخص جدید ارائه شده است. در جدول ۳ نتایج کار کافمن، کرای و لوبتون برای ۱۰ کشور منتخب ارائه شده است. هریک از شاخص‌های مورد نظر می‌توانند مقادیر ۲/۵- (بدترین وضعیت) تا ۲/۵+ (بهترین وضعیت) را اختیار کنند.

جدول ۳. وضعیت شاخص‌ها شش‌گانه بانک جهانی (شاخص‌های حکمرانی) برای برخی از کشورها

نام کشور	حق اظهار نظر مردم و قابلیت حسابرسی دولتمردان			ثبات سیاسی			کارآمدی دولت			کیفیت قوانین و مقررات			حاکمیت قانون			کنترل فساد		
	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳
ایران	-۱/۴۳	-۱/۳۸	-۱/۴۶	-۱/۱۴	-۰/۹۸	-۱/۰۵	-۰/۷۷	-۰/۶۵	-۰/۴۷	-۱/۴۹	-۱/۲	-۱/۱۴	-۰/۷۶	-۰/۶۹	-۰/۵۹	-۰/۴۷	-۰/۵۹	-۰/۴۵
عربستان	-۱/۷۲	-۱/۵۸	-۱/۶۲	-۰/۷	-۰/۸۲	-۰/۳۹	-۰/۳۸	-۰/۲۲	-۰/۱	-۰/۰۱	-۰/۰۶	-۰/۰۱	۰/۲	۰/۲	۰/۳۳	۰/۲۳	۰/۱۸	۰/۲۹
کره جنوبی	۰/۷۴	۰/۷۶	۰/۶۳	-۰/۴۳	۰/۴۴	۰/۲۳	۱	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۷۷	۰/۷۶	۰/۶۷	-۰/۷۳	۰/۶۶	۰/۶	۰/۴۷	۰/۱۲	۰/۳
آفریقای جنوبی	۰/۸۲	۰/۸۴	۰/۸۲	-۰/۱	-۰/۲۴	-۰/۲۵	۰/۸۴	۰/۷۴	۰/۶۴	۰/۵۹	۰/۵۵	۰/۵۶	۰/۱۹	۰/۱۹	۰/۰۷	۰/۵۴	۰/۴۱	۰/۳۳
کانادا	۱/۳۲	۱/۳۷	۱/۳۱	۰/۹۱	۰/۹۵	۰/۹۹	۱/۹۲	۲/۰۱	۲/۰۲	۱/۵۷	۱/۶۵	۱/۵۵	۱/۸۱	۱/۸	۱/۷۹	۱/۹۲	۱/۹۶	۲/۰۸
روسیه	-۰/۸۵	-۰/۷۹	-۰/۶۸	-۱/۰۷	-۱/۰۲	-۰/۶۴	-۰/۴۵	-۰/۳۷	-۰/۳۴	-۰/۲۹	-۰/۲۳	-۰/۳۴	-۰/۸۴	-۰/۸۱	-۰/۸۶	-۰/۷۴	-۰/۸۱	-۰/۸۲
هندوستان	۰/۳۵	۰/۲۹	۰/۲۴	-۱/۰۹	-۱/۰۹	-۱/۱۹	-۰/۱۱	-۰/۰۳	-۰/۰۳	-۰/۳۴	-۰/۴۷	-۰/۴۶	۰/۰۹	-۰/۰۱	۰/۰۳	-۰/۳۱	-۰/۳۸	-۰/۳۹

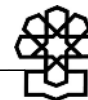
Source: World Bank, 2006.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود ایران از نظر کلیه شاخص‌ها در وضعیت نامطلوبی قرار دارد و کیفیت نامطلوب قوانین و مقررات، فساد، عدم حاکمیت قانون، ضعف توسعه سیاسی و ناکارآمدی دولت به ترتیب از عمده‌ترین معضلات هستند.

۸. منابع و مراجع مهم امنیت

۱. امنیت اقتصادی، مجله مجلس و پژوهش، سال دوم، شماره ۱۰، ۱۳۷۳. (در این مجله مجموعه مقالاتی در مورد امنیت اقتصادی به چاپ رسیده است)
۲. پژوهشکده مطالعات راهبردی، «مآخذشناسی امنیت»، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، زمستان ۱۳۸۳. (در این کتاب منابع مختلفی برای بحث‌های مرتبط با امنیت از ابعاد مختلف معرفی شده است که می‌تواند مورد استفاده تمامی محققین قرار گیرد)
۳. میدری، احمد و خیرخواهان، جعفر، «حکمرانی خوب بنیان توسعه»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر بررسی‌های اقتصادی، چاپ اول، ۱۳۸۳.
۴. یزید ساقی، «امنیت در کشورهای در حال توسعه، رویارویی با سده بیست و یکم»، ترجمه مصطفی ایمانی و علیرضا طیب، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۷، چاپ اول.
1. Chubin. Shahram, "IRAN,s National Security Policy, Intention and Impact", Washington, D. C, Carengie Endowment for International Pease,1994.
2. Indermit S. Gill & Nadeem Ilahi, "Economic Insecurity, Individual Behavior and Social Policy", World Bank, March 2000.
3. Jasjit Singh, "The Challenge of Internal Security", in Asian Strategic Review, 1992-1993, New Delhi: Institute for Defence Studies and Analyses (idsa) August 1993.
4. Lipschuts, Ronnie D., Derian, Iames Der, Waever, Ole,EX.AL., "On Security". Colombia: Colombia University Press, 1995.
5. Leitzel. Jim (and Others), "Economics and National Security", Westview Press, 1993.

منابع و مأخذ

۱. امام خمینی، صحیفه نور، ج ۶ و جلد ۹.
۲. امیدوار، احمد، «امنیت - امنیت ملی، ابعاد نظری و راهبردی‌های عملی»، مقالاتی پیرامون امنیت ملی و نقش نیروهای انتظامی، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ناجا، ۱۳۷۹.
۳. بوران، بازی، «مردم، دولت‌ها و هراس»، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول، ۱۳۷۸.
۴. برومند، شهزاد، «امنیت اقتصادی در ایران و کشورهای منتخب و وضعیت شاخص‌های آن»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۶.
۵. پورسید، بهزاد، «امنیت اقتصادی در بعد سرمایه‌گذاری خارجی»، مجموعه مقالات همایش راهکارهای توسعه امنیت اقتصادی، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، چاپ اول، ۱۳۸۲، صص ۳۳-۷۳.
۶. جهانیان، ناصر، «امنیت اقتصادی»، نشر کانون اندیشه جوان، تهران، چاپ سوم، ۱۳۸۵.
۷. فصلنامه امنیت اقتصادی، «مقدمه»، مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، پیش شماره اول، تابستان ۱۳۸۴.
۸. چینی، حبیب، «امکانات، محدودیت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات در برابر امنیت اقتصادی»، مجموعه مقالات همایش راهکارهای توسعه امنیت اقتصادی، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، چاپ اول، ۱۳۸۲، صص ۹-۳۲.
۹. زیگینو برژینسکی، «در جستجوی امنیت ملی»، ترجمه ابراهیم خلیلی، تهران، انتشارات سفیر، چاپ اول، ۱۳۶۹، ص ۳.
۱۰. صدیق اورعی، غلامرضا، «تأثیر عوامل ساختاری بر پدیده امنیت یا ناامنی اجتماعی»، مجموعه مقالات همایش توسعه و امنیت ملی، ۱۳۷۶، جلد ۱.
۱۱. صدیق سروسستانی، رحمت الله، «حاشیه‌نشینی و امنیت»، مجموعه مقالات همایش توسعه و امنیت ملی، ۱۳۷۶، جلد ۲.
۱۲. عبدالله‌خانی، علی، «نظریه‌های امنیت - مقدمه‌ای بر طرح‌ریزی دکترین امنیت ملی (۱)»، انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، چاپ اول، فروردین ۱۳۸۳.
۱۳. کریگ، آ. اشنایدر، «امنیت و راهبرد در جهان معاصر»، ترجمه اکبر عسگری صدر و فرشاد امیری، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول، ۱۳۸۵.
۱۴. یوسفی، محمد قلی، «اقتصاد صنعتی»، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، چاپ اول، جلد دوم، تهران، ۱۳۸۲.
15. Daniel Kaufmann, Aart Kraay and Pablo Zoido – Lobaton "Governance Matters", World Bank, 1999.
16. Fabricius, Michael, "The Impact of Economic Security on Bank Deposite and Investment" IMF Working Paper, 1998.
17. Heritage foundation Metodology.
18. ICRG, PRS Group, Country Data Wizard, Iran.
19. Michael Mhalka, "Concepts of Cooperative Security", College of International and Security Studies, George C. Marshall European Center for Security Studies, Garmisch-Partenkirchen, Germany: July 1998.
20. www.Heritage.org/index.

شماره مسلسل: ۸۸۴۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: با نمایندگان مردم در مجلس هشتم ۱۷. امنیت اقتصادی
Report Title: Economic Security

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بخش عمومی)

تهیه و تدوین: سمیه شاه‌حسینی، امید عطائی

ناظر علمی: اسداله جلال آبادی

منتقاضی: احمد توکلی (رئیس مرکز پژوهش‌ها)

ویراستار: ———

واژه‌های کلیدی و معادل انگلیسی آن‌ها:

۱. امنیت (Security)

۲. امنیت اقتصادی (Economic Security)

منابع و مآخذ تهیه گزارش:

در انتهای گزارش آمده است.

تاریخ انتشار: ۱۳۸۶/۱۱/۱۵